

• ASSEMBLY SUPPORT INITIATIVE
NEWSLETTER
ŞUBAT 2006, NO 21

Dr. İbrahim Rugova: Birleştirme g¼c¼ne sahip olan adam

Meclis'te son gelişmeler

Editörden

Meclis, 2005 yılı süresince yeni bir politik içeriği ile çalışmaya başladı. Koalisyon Hükümeti göreve başlayarak Kosova Meclisi LDK, AAK ve 6+ parlamento gruplarına bağlı olarak çalışma döneminde girdi. PDK ve ORA Parlamento grupları hükümet siyasetine karşı muhalefette çok sesliydiler. Genel olarak Meclis, kilitli yasayı onaylamayı sürdürerek hayati önem taşıyan politik konular üzere tartışmaları gerçekleştirdi.

Kosova Meclisi'nin düzenlediği toplantı sayısı, önerilen gündem sırası, bakanlar ile ilgili sorulan soru ve cevaplar için ayrılan süre ve genel siyasal tartışmalar sırasında birçok sorunun ele alınması ayan bir şeydi. 2005 yılının Kasım ile Aralık aylarında ve 2006 yılının Ocak ayında yapılan genel kurul toplantıları süresince, Meclis üyeleri- milletvekilleri çok sayıda politik ve sosyal meydan okumaları tartışmak için daha çok sıralı toplantıların yapılmasını talep ettiler. Kosova ile ilgili son raporunda , BM Genel Sekreteri şunlara işaret etti "Kosova Meclisi'nin demokratik tartışmaların merkezi forum olması için acil bir ilerlemeye ihtiyaç vardır." Buna yanıt olarak Ocakta yapılan genel kurul toplantısında, Meclis Başkanı Daci, Kosova'ya ait "Eylem Planının" hazırlanmakta olduğu ve yakında sunulacağını bildirdi. Bu girişim hoşgörülle karşılandı. Çünkü onaylanan çalışma planının Meclis çalışmalarını ilerletmesi-geliştirmesi ve onun etkinliklerini artırması bekleniyordu.

Aynı zamanda Meclis, onunla çalışmakta olan üç ana enstitüsünden: Ulusal Demokratik Enstitüsü (NDI) Avrupa İmar Ajansı Projesi (EAR) ve AGİT Kosova Misyonu'ndan daha özel bir yardımın geleceğini hesaba katabilir. Ulusal Demokratik Enstitüsü'nün Kosova'da yeni bir müdürü ve yasama programının yeni bir şefi göreve başladı ve onlar her ikisi Meclis Komisyonlarına ve enstitünün çalışmasına katkıda bulunmaya hazır dırlar. Fransa, Almanya, Belçika, Slovenya ve International de Paris la Defense Enstitüsü tarafından gişimde bulunulan AIA' nın "Kosova Meclisi'ne Desteğe Devam" adlı yeni projesi sürmektedir. AGİT Kosova Misyonu, Meclis Başkanı danışmanı görevi ile tamamlanarak güvenlik, bütçe ve yasaların yürürlüğe geçmesi alanlarındaki yardımlarına öncelik vermektedir. Daha 2006 yılının başlangıcında, UDE/USAID, AIA ve AGİT'in geliştirilmiş programları ile uluslar arasının Meclise sunacağı yardım daha da konsolide edilmiş olduğu ayandır.

ASİ bülteninin bu sayısı bu üç örgütün programlarına olduğu gibi son iki ay içerisindeki parlamento çalışmalarına odaklanmaktadır. İlginç bulacağınızı ümit eder yorumlarınızı bekleriz.

Franklin De Vrieze,

Meclis Destek Girişimi Koordinatörü

Editörden	2
Birleştirme gücüne sahip olan adam	3
AGİT Dönem Başkanı, Kosova Başkanı Rugova'nın ölümü nedeniyle başsağlığı diledi	6
Temas Grubu'nun Kosova'nın geleceğine dair ifadesi	7
Temsilcilerin otantik sesi	8
Kosova'nın Avrupa perspektifi	9
Türk Topluluğu'nun dil hakları	10
Meclis'te son gelişmeler	11
Uygulama: kanunların yerine getirilmesi	12
Yasanın gerçekleştirilmesine değin rapor Meclis'e sunuldu	13
Genel Hesap Kontrolörü Ofisi – Kamu sorumluluğunun orta direği	14
SPEAK Projesinin tamamlanması	15
Meclis, Kosova Konsolide Bütçesini kabul etti	16
Yeni AIA projesi	17
2006 yılında UDE girişimleri	18
AGİT, Kosova Meclisi'ne tavsiyede bulunuyor	19
Geleceğe ait vizyon ve plan	20
Diğer bir bakış açısından Meclis performansı	21
Güvenlik Sektörünün Parlamento Kontrolü	22

Meclis'in ,22 Ocak 2006 tarihinde Başkan Rugova anısına yapılan anma toplantısından.

Birleştirme g¼c¼ne sahip olan adam

Priştine'den Arben Qirezi (Balkan Investigative Reporting Network, Balkan Insight, 25 Ocak 2006)

¼lkelerinin politik stat¼s¼n¼n tanınlanmasının son safhasına giren Kosovalılar için 21 Ocak tarihinde Kosova Başkanı İbrahim Rugova'nın ölüml¼ kendileri için büyük bir testi oluşturmaktadır. Kosova'da yeni milliyetçiliğın babası ve olağüst¼ bir lider olan bu insan Kosova'nın bağımsızlığı ile ilgili hayalinin gerçeğlesmesini görmeden hayata gözlerini yumdu. Şimdi ise diğeri liderlere onun vasiyetini yerine getirme görevi düşmektedir.

Kosova'nın batısında bulunan Cerçe'de doğan ve Sorbonne eğitimi gören bu aydın 1960 yılının sonlarında Priştine'ye gelerek yetmişli ve seksenli yıllarda etkinlik gösteren Priştine kültürel elitine ait bir bireydi.

Genelde gazetecilerden, akademisyenlerden ve yazarlardan oluşun bu seçkin sınıf, seksenli yıllarda, Tito'nun uzun süren idaresinden sonra Kosova toplumu için tekrar düşünmeye başladı. Yugoslavya federasyonu dahilinde Kosova'nın cumhuriyet stat¼s¼ne sahip olması için 1981 yılında Kosova'da düzenlenen ayaklanma, Kosova'nın sahip olduğı özerk bölge stat¼s¼n¼n Belgrad tarafından ortadan kaldırılması taleplerinin ortaya atılmasına yol açtı.

Bu hareketin başını Sırbistan Yazarlar Birliğı ve Sırbistan Bilim ve Güzel Sanatlar Akademisi çekiyordu. Kosova'da Sırpların zulümlere maarruz kaldıklarına dayatılan

bu Sırp milliyetçiliğının politik platformu "Sırbistan'ın yeniden birleşmesi" taleplerini ortaya atmıştı.

Kosova Yazarlar Birliğı Başkanı olarak Rugova bu platforma karşı geldi. İlk başta kendi halkının haklarının kosuyucusu olan bir entelekt¼el olarak sahneye çıkan bu kişi, Kosova'da uygulanan Sırp siyasetine açıkça karşı geliyordu.

Bug¼n¼n perspektifi açısından bunun çok fazla önemli gözükmemesine, Sırp politikasına kafa tutan Rugova'yı Kosovalıların gözlerinde bir lidere dönüřt¼rd¼. O günlerde ifade özg¼rl¼ğ¼ suçundan Kosova'da 10-15 yıllık hapis cezasına çarptırılanların sayısı kabarıktı; Belgrad'ın resmi siyasetine karşı konuşmayı çok az kişi cesaret edebiliyordu.

23 Mart 1989 tarihinde Kosova'nın özerkliğinin kaldırılmasıyla, Sırp idaresine karşı direniş daha da yoğunlaştı. Kosova Kom¼nüst Partisi'nin dağılmasından sonra Rugova tarafından yönetilen bir grup aydın 23 Aralık 1989 yılında Kosova Demokratik Birliğini (LDK) kurdu. Bu birliğin kurulması eski polis şefi ve Slobodan Miloşeviç'in yakın işbirlikçisi Rahman Morina tarafından yönetilen Kosova'daki kukla Kom¼nüst yönetime karşı son bir darbeyi oluşturuyordu.

Rugova, Kosova Arnavutlarının haklarını aleni olarak korumakla ünl¼ olmaya başardı. Ama Kosova lideri olarak onun politik pozisyonu

Dr. İbrahim Rugova

hala oturtulmamıştı. 1990 yılının Ocak -Şubat aylarında gençler tarafından düzenlenen gösterilerin durdurulmasına ilişkin Rugova'nın istemi gereken ilgiyi görmemişti. Olaylarda silahsız 30 genç gösterici hayatını kaybetmişti.

Sırp yetkililerinininkabakuvvete başvurmaları, Sırp baskılarına karşı en iyi karşı gelme stratejisinin barış hareketi olduğına inanan Rugova bu sayede uluslar arası desteğın sağlanacağına inanıyordu.

1990 yılının 4 Temmuz tarihine kadar ne LDK ne de Belgrad büt¼nl¼kl¼ olarak kendi amaçlarına ilişkin pozisyonlarını

belirlememişlerdi. Priştine, bir yıl önce iptal edilen Yugoslav Anayasası'nın 1974 yılına ait olan stat¼s¼ne dönme istemini sürdürürken, yavaş yavaş Yugoslav Federasyonu çerçevesi içerisinde hızlı adımlarla bağımsız bir cumhuriyet hedefine doğru yürüyordu. Belgrad ise Kosva özyönetim str¼kt¼rlerinden henüz el çekmemişti.

Eski Yugoslavya'nın parçalanmasına bir yanıt olarak 2 Temmuz 1990 tarihinde Kosova Meclisi Bağımsızlık Deklarasyonu'nu yayınladı. Bu Deklarasyon, Kosova Bilim ve Sanatlar Akademisi merhum başkanı

Gazmend Zajmi de dahil olmak üzere LDK'nın merhum başkan yardımcısı Fehmi Agani tarafından olmak üzere Rugova'nın en yakın adamları tarafından kaleme alınmıştı.

Bu an Kosova'nın lideri olan Rugova'nın kariyerinde bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Onun politika alanındaki yıldızı Kosova'nın bağımsızlığı fikriyle parlayarak zirveye ulaştı. Böyle bir fikir uğrunda tüm Arnavutları etrafında toplayabilecek tek lider gözüyle bakılıyordu.

Yörededahasonracereyaneden olaylarda Kosova toplumunun oluşturulmasında Rugova karar verici bir role sahipti. On yıllık bir zaman dilimi içerisinde bağımsızlık fikrinde Kosova halkını birleştirmeyi başaran bu lider, bununla ilgili Kosova politikalarını batı değerlere doğru yönlendirerek tanıttı ve Kosova sorununun enternasyonal bir platforma çıkmasını sağladı.

Politika ve sosyal planda uygulamaya çalıştığı yöntemler Amerika Birleşik Devletleri'nin kurucularının bağımsızlık ilkelerinden ilham alıyordu. Toplumun geleneksel ve sosyal plandaki değerlerinin liberalleşmesi yönünde bir kombinasyona başvuran bu lider Fransız Devrimi değerlerinin etkisi altında da kalmıştır.

O dönemde bu yörede silahlı çatışmalara gitmenin kolayca gerçekleşebilmesine rağmen, O, ülke dışında onun olumsuz etkilerinin olabileceği fikrini savunuyordu. "Kosova'nın, hedeflerini desteklemek dostlara ihtiyacı vardır", diyordu Rugova.

Aslında, Kosova'nın

hedefleri için uluslar arası desteğin sağlanması, onun stratejisinin temel dayanağını oluşturuyordu. ABD ve Avrupa'daki çok sayıda devlet başkanı, başbakan ve bakanlar tarafından kabul edilen bu lider uluslar arası planda tanındık olmayı başardı. Özellikle ABD, Avrupa Birliği ve Vatikan ile ilişkilere büyük önem veren Rugova özellikle Papa John Paul II ile samimi ilişkilerini sürdürüyordu.

Onun yönetim biçimine karşı eleştiriler hiç bir zaman durmamasına rağmen, ona karşı gelenlerin büyük bir eksikliği Rugova'nın temel stratejik yönelimi ile Kosovalıların çoğunun uzlaştığından kaynaklanmaktaydı. İlerde olagelecek süreçleri tahmin etme yeteneği, onu, geleceği görebilen bir vizyoner derecesine yükseltmişti. Örneğin Arnavutluk Televizyonu için 1996 yılında verdiği bir demeçte, ilerdeki planlardan konuşurken Kosova'da askeri varlığın ve uluslar arası sivil bir idarenin katılımını öngörmüştü. Devamda da demokratik enstitülerin kurulması ile beraber bir dönüşüm (tranzisyon) safhasından geçtikten sonra Kosova'da yaşayan Sırlara uluslar arası bir güvence veren Kosova'nın bağımsızlığının formal olarak ilan edileceğini tahmin etmişti. Kosova'daki gelişmelere katılımcı olanların çoğu için bu bir nevi "déja vu" olarak görülmektedir.

Rugova'nın vizyonları Kosova dışında da önem arz ediyordu. 9 Eylül 1990 tarihinde büyük bir gizlilik içinde, feshedilen Kosova Parlamento üyelerinin bir araya gelmesiyle,

Kosova Cumhuriyeti Anayasal Deklarasyonu'nun onaylanmasından sonra Eski Yugoslavya'da Arnavut Politik Partilerinin bir Danışma Konseyi oluşturuldu. Eski Yugoslavya'nın parçalanması sürecinde politik devinimleri koordine edecek olan bu konseyin başına Rugova tayin edilmişti. Konsey Rugova tarafından yönetildi

İlerdeki on yıl içerisinde eski Yugoslavya'da Arnavut sorununun çözülmesi için temel yönelimi ve Konsey tarafından belirlenen platform oluşturuyordu.

Orada temel noktalar arasında Kosova'nın bağımsızlığı, Makedonya'da Arnavutlara yapıcı unsur olan ulus statüsünün tanınması, Sırbistanın güneyinde bulunan Preşova Vadisi'nde yaşayan Arnavutlara özerkliğin tanınması ve Kara Dağ'da yaşayan Arnavutlara özel bir statüsün tanınmasından ibaretti.

Bu Konsey sayesinde, Rugova, eski Yugoslavya'da mevcut tüm Arnavutların politik lideliğini eline almıştı. Buna rağmen onun stratejisinin kaderi Yugoslavya'nın devlet olarak hayatta kalması veya parçalanmasına endeksliydi.

1991 ve 1992 yıllarında ülkenin parçalanması Arnavutların da stratejide değişiklik yapmalarını etkiledi. Bir devlet içinde tek bir entitet (varlık)

olarak etkinlik sürme stratejisi yerine, artık eski Yugoslavya oluşumunda Arnavutlar kendi varlıklarının tanınması için etkinliklerini bağımsız yürütüyorlardı.

Bağımsızlık için politik bir tabanı oluşturmak için, LDK, 1991 Eylül ayında Kosova'nın bağımsızlığı için referandum tertipledi. Kosova'da mevcut seçmelerden % 80'in katıldığı bu referandumda % 99.9 seçmen bağımsızlıktan yana oyunu kullandı.

Gizlilik altında tertiplenen bu referandumu Sırlar boykot etmişti. Oy pusullarını evleri tek tek ziyaret eden politik aktivistler dağıtıyordu.

Aynı yıl zarfında, Kosova Politik Partiler Koordinasyon Kurulu, Başbakan Bujar Bukoshi'nin önderliğinde Sürgünde bir Hükümetin kurulmasına değin Rugova'nın teklifini desteklemişti.

Kosova'da eğitim, sağlık ve insancıl eylemler ile LDK'nın politik faaliyetlerin finanse edilmesi için bu Hükümet, dış ülkelerde yaşayan Arnavutlar için olduğu için Kosova içinde olanlar için de resmi olmayan % 3 oranında bir verginin toplanması uygulamasına geçti.

Hükümetin sürgünde olmasına rağmen onun eğitim ve sağlık ile ilgili finansi sektörleri paralel enstitüler olarak Kosova'da faaliyetlerini sürdürüyorlardı. Ülke içinde bu paralel sistemin kilitsele

"Demokratik bir Kosova ile esinlenerek – tüm vatandaşlara ait olan bir ülke, etnik yapıya gözetmeden kendilerini serbest ve eşit bir şekilde geliştirmekte olan vatandaşlar olarak Başkan Rugova projesinin finaline götürecektir olan bir rehber olarak, bugünden itibaren eski Dardania'da –Kosova'da huzur içinde dınlenecektir", dedi Kosova Meclis Başkanı Necat Daci.

“Şu an bağımsızlık Başkanına saygı gösteren Kosova, demokratikleşme, özgürlük ve bağımsızlık safhasına girmiş bulunmaktadır. Kosova güvenli bir yörede, istikrarlık faktörü olduğunu göstermektedir”, dedi Başbakan Bayram Kosumi.

sütununu 1991 yılından itibaren Arnavut öğrencilerin kitlevi bir şekilde izlediği paralel eğitim sistemi oluşturuyordu.

Rugova dış ilişkilere büyük önem verdiği için, Avrupa başkentlerinde Kosova'nın temsilcilikleri açılmaya başladı.

Karar verme sürecinde kendi rolü ile memnun olmayan Bukoshi, açık bir şekilde Rugova'nın otoritesine meydan okuyordu. Onu çok kolay görevinden değiştirebileceğine rağmen, Rugova böyle bir şey yapmadı.

24 Mayıs 1992 tarihinde

Kosova Parlemtosu ve Cumhurbaşkanı seçimleri tertiplendi. Yönetici görev için karşı adayı olmayan Rugova nerede ise oyların % 100'ünü aldı. LDK ise parlamentodaki sandalye sayısının % 90'dan fazlasını kazandı. Doğruyu konuşmak gerekirse, Sırp güçlerinin buna hiç bir zaman izin vermedikleri için bu Parlamento hiç bir defa toplantı yapamadı.

Bu seçimler Kosova'daki Arnavut hareketinde yeni bir başlangıcı oluşturuyordu. Daha önce mevcut olan konseyler, öyle denilen paralel enstitülere dönüşerek Kosova Cumhuriyeti adına

faaliyetlerini sürdürüyorlardı.

Halkın desteğini ardına alan Rugova seçilmiş cumhurbaşkanı olarak davranmaya başladı. Bu sistemin temel ayağını LDK oluşturmasına rağmen diğer partilerin katılımı da sağlanmıştı. Bu şekilde Kosova Arnavutlarının politik sahnesi yeni bir şekil aldı ve Rugova'yı destekleyen ve ona karşı gelen taraflar kendi yerlerini almışlardı.

Kosova genelinde parçalanmaları engellemek ereğiyle, Rugova, LDK'nın 1994 yılında düzenlenen Kongresinde, eskiden ünlü olan ve polika yüzünden mahküm olanları parti yönetmenliğine aldı. Oluşan bu hizip LDK ile beraber 1998 yılına kadar sahnede kendi yerine almıştı. Bu yıl itibarıyla yollarını ayırıp Rexhep Qosaj'ın yönetiminde yeni bir parti kurmaya girişti ve onlar doksanlı yıllarda Rugova'nın politikalarının temel eleştiricileri idi.

Barışçıl yollarla Kosova'nın bağımsızlığını kazanması umutları 1995 yılında varılan Deyton Antlaşması'ndan sonra bir hayli azalmıştı. Bu anlaşma ile eski Yugoslavya'da mevcut kriz çerçevesi ile Kosova kapsanmamıştı. Bundan böyle de Rugova, Kosovalıların çoğunun desteğini almasına rağmen onun barışçıl yöntemlerle direnme metotlarına karşı olan genç direnişçiler Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) adında bir isyan gücünü oluşturmaya başladılar. Bu

yeni güç ilk sırada Dreniça vadisi, Kosova merkezi ve Kosova'nın batısında bulunan Dukagin yaylasında faaliyetlerini sürdürüyordu.

Tamamen olarak gizlilik içinde faaliyetlerini sürdüren UÇK sadece kendi katılımcıları tarafından biliniyordu. Kosovalıların çoğu 28 Kasım 1997 tarihine kadar onun varoluşuna inanmıyorlardı. Kosova'nın merkezi bölümünde bulunan Lauşa köyünde Sırp polisi tarafından öldürülen bir öğretmenin gömme merasimine katılan UÇK'nın üç lideri ilk kez sahneye çıkıp silahlı bir ayaklanma ile ilgili UÇK'nın platformunu beyan etmişlerdi.

Rugova'nın sağ kolu olan Fehmi Agani, bu realiteyi kabul ederek, ertesi gün şunları ifade etmişti: “ UÇK bir güçtür ve onun katılımı olmadan Kosova sorunu çözülemez”. İlerdeki iki yıl içerisinde cereyan eden olaylar Kosova'daki gelişmeleri kontrol altına alan UÇK bir gerila gücüne dönüşmüştü. Deyton'un yıldızı Richard Holbrooke'ın Priştine ile Belgrad arasında 1998 yılında diyalog kurma girişimi sonuç vermemişti. Miloşeviç, Arnavutlar ile olan hesaplarını bir kere her zaman için temizleme yönünde kararlıydı. Bunun yerine, 29 Mayıs 1998 tarihinde, Rugova'ya, Beyaz Saray'da ABD Başkanı Bill Clinton tarafından kabul düzenlenmişti.

1998 ve 1999 yıllarında Sırp işgali ve savaşların sürdüğü

Avrupa Birliği Dış İşleri Şefi Javier Solana ise şöyle dedi : “Tarihin acımasız bir ironisi olarak Rugova en çok gerektiği an'da, Kosova'nın gelecekteki nihayi statüsünün saptanmasında liderlik yapması gerektiği an'da aramızdan ayrılıyor”

Gömme merasiminde LDK Başkan Yardımcısı Kole Berişa, Kosova'nın özgürlük ve bağımsızlık sözcüsünü kaybettiğini söyledi. 'Kosova sadece büyük bir gücün-LDK'nin kurulmasını, gelişmesini sağlayamı değil, Kosova'daki Arnavutlar ve sınırdaki Arnavutlara ilişkin 16 yıllık savaşım veren cesur bir kişi ve tarihi bir liderini kaybetmiş bulunmaktadır.'

dönemlerde de Rugova açık olarak barışçıl bir direnişten tavırını sürdürüyordu. 1998 yılında düzenlenen seçimlerde tekrar Kosova Cumhurbaşkanı seçildi. Sırbistan'a karşı NATO'nun başlattığı hava saldırıları sırasında, Kosova'daki Arnavutların çoğu gibi aynı kaderi paylaşan Rugova, Priştine'deki evinde kalmıştı. Bu ara onu destekleyenlerden birçoğu UÇK'ya katılmalarına rağmen onun yönetimine dair güvenlerini yitirmemişlerdi.

Ev hapsinde kalan ve kendi aile üyelerine karşı sürekli

Başkan George W. Bush'un özel elçisi Sekreter Alphonso Jackson, ABD'nin, Başkan Rugova'nın vizyonuna sadık olduğunu belirtti. " Tüm liderlerin ve tüm Kosovalıların Başkan Rugova tarafından saptanan yöne doğru birleşmeleri ve yürümlerini salık veriyorum. Şimdi birleşme ve Rugova'nın işini tamamlama zamanı olduğu gibi ülkenin geleceği hakkında müzakerelerde bulunmanın da zamanıdır", dedi Jackson.

tehditler altında bulunan Rugova, 2002 tarihinde La Hey Mahkemesi önünde Miloşević davasında konuşurken, en büyük düşmanının televizyon kameraları karşısına çıkmak zorunda bırakıldığını açıkladı. Çok sayıda insan bunu onun bir zayıflığı olarak görüyor ve politik kariyerinin sona ereceğini tahmin ediyorlardı. Buna rağmen Kosovalıların çoğu bombardıman sırasında Kosova'da kalmasına değin Rugova'nın bu tavrını Sırp işgaline karşı barışçıl yöntemlerle bir karşı gelme olarak algılamıştı. Aynı bu çevreler TV'ye çıkmasını ise kendisini arzusu olmadan bir zafiyet olarak nitelendirmişlerdi. Nitekim Kosova'da düzenlenen ilk serbest seçimlerde LDK'nın tüm diğer partilerden daha fazla oy kazanması böyle bir olguyu doğruluyordu.

Buna rağmen 2000 yılında düzenlenen mahali seçimlerde oyların % 64'ünü kazanmasına kadarki dönemde Kosova'da Rugova politikasının sağlam ayaklar üstünde durduğu pek denilemez. Kosova'da politik ve toplumsal elit UÇK liderlerinin yanında kendi yerlerini almışlardı.

2000, 2001, 2002 ve 2004 yıllarında Kosova'da düzenlenen dört seçimde Rugova'nın LDK'sının en çok oy alması onun bir lider olarak takdir edilmesinin bir göstergesiydi. İç parçalanmaların sonucu iki yeni partinin sahneye çıkmasına rağmen, Rugova bundan böyle de Kosova'nın inkar edilemeyecek lideri olarak kalmayı başardı. LDK'dan kopan ve ayrılan gruplar Kosova parlamentosuna girecek

sayıda dahi oy toplamayı başaramadılar.

Eylül 2005 tarihinde onun hastalık haberinin bildirilmesi, ister onu destekleyenler ister de onun rakipleri karşısında Rugova'nın ne kadar önemli olduğunu bir daha gözler önüne serdi. Nihayi statüs ile ilgili müzakerelere Kosova'nın katılması fikri tüm taraflardan istenmeyen bir olgu olarak ortada kalırdı.

Aslına bakılırsa, Rugova, ihtiyaç duyulduğu durumlarda tüm hizipleri bir araya getirecek güce sahip Kosova'da biricik kişiydi. O sadece bir lider değildi, tüm Kosova'nın arzu ettiği şeyin bir sembolü haline gelmişti. Onun ölümü Kosova'da mevcut politik partiler için büyük bir sınavı oluşturmaktadır. Bu yönde ise politik partilerin,

ondan miras kalan emanetin ve yürüttüğü mücadelenin devam edip onun rüyalarını gerçekleştirme dışında başka yolları pek yoktur.

Bu arada, onun partisi olan LDK önümüzdeki aylarda kendisini yenilemek zorundadır. Rugova'nın liderliğinde bağımsızlık savaşım önderliğini yapan bu parti Kosova'nın girmekte olduğu yeni zaman ve koşullarına adım uydurabilecek yeni bir ajanda saptamalıdır.

Arben Qirezi, Kosova'nın eski Başbakanı Ramush Haradinaj'ın sözcüsü idi. O aynı zamanda Kosova'daki IWPR çerçevesinde sorumlu yazar ve muhabirlik görevlerini yerine getirmiştir. Şu an Kosova Geleceği İttifaki (AAK) parti Başkanının Danışmanı görevini yerine getirmektedir.

AGİT Dönem Başkanı, Kosova Başkanı Rugova'nın ölümü nedeniyle başsağlığı diledi

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Dönem Başkanı, Belçika Dış İşleri Bakanı Karel De Gucht, Başkan Rugova'nın ölümü dolayısıyla Kosova halkı ile Başkan İbrahim Rugova'nın ailesine içten başsağlığı dileklerinde bulundu.

"Çok sevdiği Kosova için barışçı ve demokratik bir geleceği arama girişimlerinde bulunan Sn Rugova'nın ölümü büyük bir kayıptır. "

Dönem başkanı Rugova'nın yürümüş olduğu aynı barışçıl yolda yürümeye devam etmenin, kendisine sunulacak olan en büyük takdir olacağını sözlerine ekledi: "Böyle hassas bir dönemde onun ölümünün, uzun sürecek olan bir çözüm için gerçek beklentilerin değiştirilmesini izin vermeyerek kendisine saygımızı göstermeliyiz. AGİT kendi güçlü desteğini sürdürmeye devam edecektir."

AGİT Kosova Misyonu Şefi Büyükelçi Werner Wnendt de Rugova'nın ölümü nedeniyle üzüntüsünü belirtti: "Başkan Rugova'nın ölümü büyük bir boşluk yaratacaktır. Onun kimliği-varlığı yıllarca Kosova için istikrarlığı temin etmekteydi ve onun örneği bizi esinleştirmeye devam etmelidir."

Tems Grubu'nun Kosova'nın geleceğine dair ifadesi

Londra, 31 Ocak 2006

Tems Grubu bakanları, AB Yüksek Temsilcisi, AB Başkanlığı, Genişlemeden Sorumlu Avrupa Komisyoneri, NATO Genel Sekreteri ile AB temsilcileri olduğu gibi AB Özel Statüs ve GSÖT 31 Ocak tarihinde Londra toplantısında biraraya geldiler. Bakanlar, insan hakları ve demokrasinin savunumu doğrultusunda dünya çapında itibar kazanan Başkan Rugova'nın ölümü nedeniyle üzüntülerini ifade ettiler.

Bakanlar, çok uluslu bir toplumu geliştirecek olan bir Kosova'nın gelecekteki statüsünün önemini vurguladılar. Böyle bir gelişme, yöresel istikrarlığı olduğu gibi Sırbistan, Kosova ve tüm yörenin Avrupa ile Avrupa - Atlantik perspektiflerini geliştirecektir. Bakanlar, Kosova sorununu

göz önünde bulundurarak Yugoslavya'nın parçalanması ve sürekli çatışmaların, etnik temizlemenin ve 1999 yılında olagelen olaylar ve BM GK 1244 No'lu Rezolusyonu uyarınca uluslararası katılımın Kosova'nın nihayi statüsünün belirlenmesinden sonra da görevinin devam etmesinin gerektiğinin altını çizdiler. BM GK 1244 Rezolusyonu uyarınca, ilerde belirlenecek olan statüs konusunda Güvenlik Konseyi ile Tems Grubun kilit rol oynamasını öngörmektedir.

Bakanlar, 2006 yılında müzakerelerin gerçekleştirilmesi için var olan tüm çabaların harcanacağına inanmaktadır. Bu kapsamda bakanlar AB Özel Temsilcisi Martti Ahtisaari'nin çabalarını bütünlüklü olarak desteklemektedir.

Görüşülmesi gereken çok ağır sorunları içeren gerçek çözümlerin bulunması için Belgrad ile Priştine'nin kendisiyle yapıcı olarak çalışmasını davet etti. Görüşülecek olan sorunlar arasında, diğerleri arasında, hareket özgürlüğü, Sırbistan ile Kosova'da yerel topluluklar arasında şeffaf ve yapıcı bağların kurulması, kayıp kişilerin sorununun çözümlenmesine dair mekanizmalar ve dini toplulukların ile sitelerinin korunması ile ilgili özel önlemler paketinin alınması yer almaktadır. Belgrad ile Priştine arasında olduğu gibi yörede iyi ilişkilerin kurulmasına değin düzenlemeler çalışmaların bir parçasını oluşturmaktadır.

Bakanlar, desantralizasyona değin etkili hükümlerin hükümet tarafından

alınmasının statüsün saptanması için çok önemli olduğunu vurguladılar. Desantralizasyon, azınlık topluluklarının, Kosova'nın geleceğinin hayati önem taşıyacağından Kosova'da yaşamayı tercih edenlerin daha önce yaşadıkları yerlere dönmelerini temin edecektir. Bakanlar tüm tarafları bu konuya ciddi olarak önem vermeye davet etmektedir.

Geçici Özyönetim Enstitüleri, Kosova'da var olan tüm topluluklar ile birlikte, BM Güvenlik Konseyi'nin standartlarının gerçekleştirilmesi için elinden geleni yapmalıdır. Onların hazırlığı, tüm toplulukların güvenlik içerisinde yaşamaları ve çalışmalarının temin edilmesi için çok önemlidir. Bakanlar, aynı zamanda,

Temsilcilerin otantik sesi

Sabri Hamiti,

Kosova Meclisi Uluslar Arası İlişkiler ve Euro-Atlantik Entegrasyonlar Komisyon Başkanı , Kosova Demokratik Birliği (KDB)

Anayasal Çerçeve’de, Kosova enstitüleri görevlerinin kesin bir şekilde tanımlanması bu enstitülerin uluslar arası işbirliği alanındaki manevra hareket alanını önemli ölçüde daraltmış bulunmaktadır. Bununla birlikte özellikle dış ülkelerde yaşamakta olan ve korumasız kalan vatandaşlarımız yanı sıra, dış ülkelerde Kosova çıkarlarının korunması olanağı da aynı oranda daraltılmış bulunmaktadır .

Kosova Başkanı’nın Dış İşleri politikalarının belirlenmesindeki yetkileri sınırlıdır. Ayrıca, Hükümet nezdinde Dış İşleri Bakanlığı yoktur.

Bu durumda en yüksek temsilci enstitüsü olarak Kosova Meclisi uluslar arası işbirliği alanında kendine düşeni yapma çabasına girmiş bulunmaktadır. Bu yöndeki çabalar, genelde Meclis Başkanı ya da Meclis Başkanlığı ile yapılan irtibatlar yoluyla olduğu gibi Kosova Meclisi Uluslar Arası ve Euro-Atlantik

Entegrasyonlar Komisyonu yoluyla gerçekleştirilmiş bulunmaktadır.

Bu alandaki yetersizliklerin ve engellerin ortadan kaldırılması ereğiyle dış ülkelerle gerçek ve doğrudan irtibatların kurulması girişiminde bulunmak iyi olurdu.

Yetersizlikler iç nitelikli olup Meclis komisyonlarının profesyonel ve enfastrükürde görülen eksikliklerden kaynaklanmaktadır.

Engeller genelde politik niteliklidir, çünkü UNMİK idare rolünü üstlenerek kendine dış işleri ilişkilerini yedek güç olarak üstlenmiş bulunmaktadır. UNMİK bu alanda parlamento, hükümet ve başkanlığa irtibat kurmaları yönünde herhangi bir kolaylık sağlamamıştır.

Bundan dolayı Kosova Meclisi ve onun çerçevesinde mevcut komisyonların dış ilişkiler alanındaki faaliyeti zorlaştırılmış nereden ise imkansızlaşmış

bulunmaktadır.

Diğer yandan dış ülkeler ile yapılan çok nadir temaslar Kosova’da olup bitenler ve hedeflenenler hakkında Kosova yasama unsurunun dış planda ne denli önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Bu alanda doğrudan katılımımızın sağlanmamış olması Kosova hakkında yanlış bilgilerin ve doğru olmayan enformasyonların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Böyle bire gelişmenin devamı ise delillere dayanmayan yorumların ortaya atılmasını etkilemiştir. Bu gibi gelişmeler ile sadece yöresel parlamento karşılaşmalarında değil, Alman Bundestag’ı, Fransa Meclisi ve hatta Arnavutluk Meclisi ile yapmış olduğumuz temaslar sırasında da karşılaştık.

Kosova’nın politik statüsünün saptanması için müzakere yılı olarak belirlenen 2006 yılında Meclis, uluslar arası işbirliği alanında daha din-

amik bir rolü üstlenmelidir.

Uluslar Arası İlişkiler Komisyonu ve Euro-Atlantik Entegrasyonunun bu gibi çalışmalarda özel bir role sahip olması gerekmektedir. Komisyonların temel çalışmaları, Avrupa’ya entegre olması doğrultusunda Kosova’nın ekonomik ve politik gelişmelerinde daha kalıcı bir rolü hedefleyen Kosova’nın bağımsızlığı ile ilgili konulara özellikle de ABD ve Avrupa Birliği ile temasların kurulmasına odaklanmalıdır.

İnanıyoruz ki sadece Kosova enstitülerinin otantik sesi tüm vatandaşların ihtiyaçlarını ve hedeflerini en iyi bir şekilde dile getirecektir. İyi isteklerine rağmen arabulucuların bu ihtiyacı yerine getirme yeteneği ve kapasitesi yoktur.

Bu yüzden bu yıl içerisinde Kosova Meclisi ve onun Uluslar Arası İlişkileri ile Euro – Atlantik Entegrasyonu Komisyonunun özellikle ülke çıkarlarının dış ülkelerde temsil edilmesinin artırılmasını beklemekteyiz. Bu, komisyonların kurumlaşması süreci Kosova Meclisi’nin Avrupa parlamentosu enstitülerindeki benzer kurumlarla ilişkilerin sürdürülmesi ve katılımın sağlanmasıyla gerçekleşebilir. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi için arkadaşlarımızın sürekli olarak artış kaydeden ve ilerde de daha çok artması beklenen çalışma ve destekleri sayesinde mümkün olacaktır.

Soldan sağa : Kosova Meclisi’nin Uluslar arası İşbirliği ve Avrupa –Atlantik entegrasyonu Komisyonu toplantısından : Fatmir Seydiu , Bayram Recepi, Sabri Hamiti , Mahir Yağcılar, Aluş Gaşi

Kosova'nın Avrupa perspektifi

2006 yılı içerisinde çözüme varması gereken Kosova'nın politik statüsünün belirlenmesine yanıt aramakta bir hayli gecikmede olan yerli politik güç ve enstitüler ve uluslar arası merkezlere bağlı karaverici faktörlerin, uygulanacak olan mekik diplomasisi sayesinde yeni gerçekleri kavrayıp algılaması için Belgrad'ı ikna etmekte işleri hiç de kolay olmayacaktır. Kosovalı Arnavutların politik istemlerine ters düşecek çözümlerin empoze edilmesi halinde de aynı güçlüklerle karşılaşacaklardır.

Gjergj Dedaj, Kosova Kurtuluş Partisi KKP-PLK Politik Lideri ve Kosova Meclisi milletvekili

Gjergj Dedaj

Kosova'da mevcut enstitü ve idarede bulunan personelin önemli bir eksikliği, devlet oluşturma ve devlet işlerinin idare edilmesindeki tecrübesizliklerinden kaynaklanmaktadır. Kendi tarihi geçmişlerinde Arnavutların iktidardaki tecrübeleri ya işgal eden taraflara vazallık, ya da işgal edenler tarafından kendilerine belli bir enstitüyü idare etmeleri yönünde verilen görevlerin yerine getirilmesinden ibaretti.

Bu yönde tecrübe eksikliği ve geçmişten uzanan hayal

kırıklıkları Kosova'nın imajına gölge düşürmesi yanı sıra onun Avrupa perspektifi yollarını da tıkamaktadır, çünkü geçen yedi yıllık bir dönem çerisinde ülke yönetim ve idaresinde arivizm, nepotizm, klan ve zaman zaman bolşevik metotları gözlenmiştir.

Kosova Hükümetinde mevcut bakanlar ve enstitü liderleri seçimler süresince 2005 yılında yerine getirilecek vaadlerle ilgili sorumluluklarını o denli şahsileştirip banalize etmiştir ki, verilen bu vaadlerin ezberlenmiş bir söz yığını ve aldatmaca olduğu ortaya çıkmaktadır. Kosova seçmenleri önünde söylenen veya yazılan bu sözler beklenen olgunluğu henüz göstermeyen ve lider mitolojisinden kurtulamayan seçmen kitlesinin yapılan iş ve programlar yerine liderlerin ve değişik politik güçlerin tarihi ve megaloman vaadleri yanında yer almıştır.

Kosova'nın Avrupa perspektifi Kosova enstitülerinin üzerinde böyle bir zihniyetin hakimiyetini ve iktidarda olanların ve liderlerin şahsi malları gibi davranışlarını tahamül edemez. Bu perspektif bu zihniyetin köklü reformları temellerine dayanmalıdır, çünkü böyle bir yaklaşım Kosova'nın Avrupa yönündeki yolunda ciddi bir engelli oluşturmaktadır.

Diğer yandan euro-atlantik entegrasyonlara katılma şansı, yasaların hakimiyeti, serbest ticret ekonomisi, insan hakları ve azınlık topluluklarının haklarına saygı, hareket özgürlüğünün sağlanması, cinsiyet eşitliği, ceza ve rüşvete karşı savaş, Kosova'nın gerçekten demokratik ve bir Avrupa toplumu olması yönündeki emellerinin gerçekleşmesi yönünde ciddi engelleri oluşturmaktadır.

Müzakere Grubu ve Politik Grubunun oluşturulması Kosova'daki politik idare sınıfının genişliği ve olgunluğunu göstermektedir. Aslında bu politik yönetim Kosova'da mevcut bunalımın jeneratörü olması yanı sıra değişik etnik toplulukların entegrasyonu yönünde de bir engeli oluşturmaktadır. Böyle bir şey ise yozlaşmış bir anlayış ve Kosova'da mevcut kilitsel parti leleri konumunda olanlardan çoğunluğun parti ve klan kozalarından kurtulma kabileyiti sergileyemediklerinden kaynaklanmaktadır. Bunların bir bölümü tesadüf olarak bu görevlerde bulunmaktadır, bazılarının şansları yaver gitmiştir, bazıları ise belli durumlarda diğerlerinin elde ettiği başarılarını sahiplenerek yükselmeyi becermişlerdir, bazıları da günün ortasında açlık veya ısırma krizine düşen köpek balıkları gibi saldırgan davranmışlardır.

Kosova liderlerinin verdikleri vaadlere göre Kosova'nın politik statüsünün çözümü konusunda bir anlaşmaya varılması halinde de, bu, Kosova ve onunla ilgili tüm sorunların çözüldüğü anlamına gelmez. Aslında böyle bir gelişme, Avrupa standartlarının yerine getirilmesini sağlayıp Kosova'nın Avrupa perspektifi yönündeki süreçlerin köklü reformlara dayalı yeni bir başlangıcını oluşturmaktadır. Elbette ki ilk aşamada Kosova, AB aday ülkesi ve diğer mekanizmalardan yararlanırdı.

Bu pozisyonların ise başlanamayacağı ve onların yaşamın tüm alanlarında Kosova yöneticilerinin çok çalışıp didinmeleri ve çaba harcamaları sayesinde hak edileceği gerçeği iyice kavranmalıdır.

Kosova'nın nihayi statüsünün belirlenmesinden sonra genel seçimlerin ilan edilmesi gerekir. Bu sayede politik güçlere eşit imkanlar sağlanarak Kosova'nın mevcut politik yelpazesinde gereken reformlar yapılmış olacaktır. Hali hazırda, bu, Kosova'da mevcut demokratik süreçlerin gelişmesini engelleyen bir ayak bağı oluşturmaktadır. Aynı bireyler ve politik oluşumlarla Kosova'yı Avrupa'ya götürecektir demokratik perspektifin yolunun pek açık olduğu denilemez.

Türk Topuluğu'nun dil hakları

Mahir Yağcılar, Kosova Meclisi Başkanlık üyesi, Kosova Demokratik Türk Partisi (KDTP)

Mahir Yağcılar

Yakınlarda Kosova Meclisi tarafından Kosova'da Dillerin Kullanımı Yasası'nın kabul edilmesi beklenilmektedir. Bu Kosova'nın ve Kosova'da ki tüm toplulukların geleceği için çok önemli bir yasadır. Kosova'da gerçek anlamda çok etnik ve çok dilli, yani Arnavut ve Sırp toplumu dışında diğer toplumların ve dillerinin varılması isteniliyorsa o zaman bu kanun üzerinde çok titiz çalışılmalıdır.

Kanun tasarısına göre Türk dili ve diğer azınlık dilleri nüfusu % 6 aşan belediyelerde resmi kullanma sıfatına sahip olacaktır. Oysa böyle bir kısıtlama ne 1977 dil Kanunu, ne Kaçanik Anayasası ne de Anayasal Çerçeve'de bulunmaktadır. Şu anda dillerin kullanımıyla ilgili geçerli yasa Kosova Özerk Bölgesi 1977 yılına

ait Dil Kanunudur ki bu yasanın hemen giriş bölümünde şu ifadeye yer verilmektedir: "Kosova'nın belli bölgelerinde yaşamakta olan Türk toplumunun, Türk dili ve yazısı eşit kullanım hakkına sahiptir". Ondan sonra da bu ifadeye bağlı olarak eğitim, adliye, şirketler ve diğer alanlarda Türk dilinin kullanım hakları belirtilmektedir.

Anayasal Çerçeve'ye bakmış olursak, Anayasal Çerçeve, Arnavut ve Sırp dilini resmi tanımaktadır, 4.4a maddesinde şöyle denilmektedir: "Toplumlar, kendi dillerini ve yazılarını, Kosova'daki mahkemeler, kurumlar ve diğer resmi kuruluşlar da dahil olmak üzere serbestçe kullanma hakkına sahiptirler". Diğer maddelerde de dillerin kullanma hakları ele

alınmaktadır. UNMIK 2000/45 Kuralı, Belediyeler çapında dillerin kullanımını 9. maddede düzenlemektedir ve 9. madde 3. fıkrasında şöyle denilmektedir: "Belli bir sayıda topluluk üyesinin yaşadığı ortamlarda tüm resmi evraklar onların dillerinde de basılmalıdır". Benzeri uygulama Kosova için Standartlar dokümanı ile da öngörülmektedir. Her yasanın Anayasal Çerçeveyle uyumlu olması yükümlülüğünden hareket ederek bu Dil yasa tasarısının hazırlanmasında da bu olgu gözönünde bulundurulmalıdır.

Dillerin Kullanımı yasa tasarısı merkezi düzeyde Arnavut ve Sırp dilleri dışında tüm diğer dillere yasaklar getirmektedir, belediye düzeyinde ise nüfusu % 6'dan daha az olan topluluklara belediye resmi dil tanıma hakkını kısıtlarken, belediyede resmi kullanım dili sıfatında olmak için % 3 barajın aşılmasına bağlamaktadır. Eğer Meclis Komisyonu ve milletvekiller tarafından gereken şekilde düzenlemeler yapılmazsa o zaman bu Yasa düşünceme göre Anayasal Çerçeveye aykırı olacaktır. Örnek olarak en açık şekilde Yasa tasarısının 3.4 maddesi Anayasal çerçevenin 4.4a maddesine tamamen aykırıdır. Bu şekilde yasanın kabul edilmesi halinde, Kosova Parlamentosunda, toplulukların hak ve çıkarlarını zedeleyen ilk kabul edilen kanun olacaktır. Bu kanunun genel kurulda ilk okunuşu sırasında en hararetle tartışmalardan biri, ardından da aleni tartışma gerçekleştirilmiştir. Daha

geçlerde UNMIK yetkilileri de devreye girip biri sayın Pettersen'in Hukuk ofisinden diğeri de sayın Alexander Borg Olivier'in yönettiği hukuk ofisinden değişik düşünceli iki mektupla konuyu yönlendirmeye çalışmalarına rağmen 8 ay içerisinde bir adım ileri atılmamıştır. Bu kanunun Standartlar değerlendirmesine bağlı olduğunun farkındayız, ama Standartların değerlendirme notu uğruna diğer toplumların dillerin kullanımının kısıtlanması olursa, o zaman başka bir standart ihlal edilecektir.

Kosova'da kullanılan ve toplulukların dillerini incelemiş olursak, Arnavut ve Sırp dili dışında diğer dillere de rastlamış oluruz. Oysa Yasa tasarısı hiçbir maddesinde bu diğer dillerin hangi diller olduğuna dair bilgiye yer vermiyor. Anayasa Çerçeve Kosova'da Arnavut ve Sırp topluluğu dışında Türk, Boşnak, Goralı, Roma, Aşkale ve Mısırlı topluluklarından bahsetmektedir. Bugüne kadar Mısırlı ve Aşkale toplumlarının dil konusunda istemleri olmamıştır çünkü bu toplumların üyelerinin adadilleri ve eğitim dilleri Arnavutça'dır. Goralı toplumu eğitim ve kullanım dilini Sırpça olarak belirtmektedir. Romların eğitim dili genellikle Arnavutça'dır ve az sayıda Sırpça, Boşnakça ve Türkçe örneklere rastlanmaktadır. Romların dil konusundaki istemleri eğitimde Rom dilinin ek dil dersi olarak eğitime alınmasından ibaretir. Boşnakların da istemleri genellikle Boşnak yazısının

kullanımına aittir. Bu gerçeklerden hareket etmiş olursak bu maddelerin en fazla Türk dilinin kullanımı veya kullanılmamasına ait olduğu görülmektedir. Ayrıca hangi belediyede hangi toplumun dili %3 veya %6 barajını aşmaktadır diye hiç kimse bugün kesin bir cevap veremez. Diğer taraftan da planlaştırılan Nüfus Sayımları sonuçlarının iki yıldan önce resmi açıklanamayacağına göre, desentralizasyon süreci sonuçlarının kesin bir şekli henüz bilinmezken, diğer dillerin % 3 ve % 6

kriterlere göre uygulanması nasıl ve kimler tarafından uygulanacaktır sorusu ortaya çıkmaktadır. Dillerin Kullanımı Yasa Tasarısı, Anayasal Çerçeve ve yürürlükte olan diğer yasalara göre uyumlu olmalıdır. Nüfus Sayımları olmadan, desentralizasyon süreci bitmeden, dillerin kullanımını yüzdeliklere bağlanması büyük hata olacaktır. Dillerin yaşatılması içi tabandaki gerçek durumun iyi incelenmesi gerekir. Arnavut dili ve Sırp dili dışında, Türk dilinin

ve diğer dillerin yaşatılması Kosova'nın ancak zenginliği olabilir. Bu dönemde bu diğer dillerin Kosova'da canlı kalması için uluslar arası faktörün, UNMIK ve Kosova enstitülerinin sorumluluğu ayrıca bulunmaktadır. Türk topluluğuna gelince, Türkler bu soruna özel önem ve dikkat vermektedir, çünkü dil haklarının korunmasıyla, toplumun benliği ve değerlerinin korunabileceği varsayılmaktadır. Türk topluluğunun dil kullanımıyla ilgili istemeleri, Türklerin yaşadığı belediyelerde

Türk dilinin eşit statüde olmasından ibarettir. Bu bizim için aynı zamanda kazanılmış bir hak anlamını taşımaktadır. Türk dilinin kullanımı da Kosova'nın birkaç şehrine bağlanmaktadır; Prizren, Gilan, Priştine, Vıçitrın ve Mitroviça. Türklerin yaşadığı ve Türkçe'nin geleneksel konuşulduğu yerler buralardır. Dil konusu hassas olduğundan hepimiz bu konuyu ve ardından gelecek neticeleri daha anlayışlı ve nitelikli incelememiz gerekliliğinin bir daha hatırlatmak isterim.

Meclis'te son gelişmeler

ORA, Meclis'in özel oturum yapmasını istiyor

7 Kasım 2005 tarihinde ORA parlamento grubu bu girişimi destekleyen üyelerin 40 imzası ile birlikte olağanüstü bir genel kurul oturumunun yapıp şu konuların görüşülmesi amacıyla bir önerge önergeyi sundu: (1) Gırmı parkında "Administratif Protokol Merkezinin " yapılmasıyla ilgili karar şekli (2) 2005 yılının ilk yarısında Meclis bütçesi harcamaları. Özel oturuma dair önerge, karar verme sürecinde prosedürel yanlışlıkların olup olmadığının saptanması ve Meclis fonlarının temel harcamalar ve diğer masraflar için tahsis edilmesinin incelenmesini içermektedir. Bu konuların 24 Ocak 2006 tarihinde yapılacak olan genel kurul toplantısında görüşülmesi planlaştırılmıştı. Başkan Rugova'nın 22 Ocak tarihinde ölümü nedeniyle oturum şubat ayına ertelendi.

Meclis yeni yasayı kabul etti

15, 16, ve 19 Kasım 2005 tarihlerinde yapılan Meclis genel kurulu toplantısında Meclis ikinci okumada Av Yasa Tasarısı'nı kabul ederek, Kosova Konsolide Bütçesinin kabul edilmesi ve 2006 takvim yılı için kullanım yetkisine ilişkin Yasa Önergesi Tasarısı hakkında ilk ve ikinci okunuşu gerçekleştirdi. Meclis ilk okunuşta Etkinliklerin ve Kitapların yayınlanmasına değin Yasa Tasarısı hakkındaki ilk okunuşu, Kültür Enstitülerine değin Yasa Tasarısı , Özel Eğitim ve Kurslara değin Yasa Tasarısı, Kosova Opera, Bale ve Filharmonisi Yasa Tasarısı, Ticari Kuruluşların Birleşmeleri Özgürlüğüne değin Yasa Tasarısı ve Ürünlerin Yapım Denetimi Yasa Tasarısını onayladı.

19-20 Ocak 2006 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında Meclis, ikinci okunuşta Sağlık Müfettişliği Yasa Tasarısı, Okul Öncesi Eğitimi Yasa Tasarısı, Maden ve Mineraller Yasa Tasarısı,

Meteoroloji Yasa Tasarısı, Kosova Radyo Televizyonu Yasa Tasarısı ve Bar İncelemesi Yasa Tasarısını onayladı. Meclis ilk okunuşta Arabuluculuk Yasa Tasarısı, Administratif Çelişkiler Yasa Tasarısı, İftira ve Küçümseme Yasa Tasarısı ve Kahramanlar Günü Yasa Tasarısını onayladı.

"Entegrasyona değin "yeni parlamento grubu

Aİlti küçük politik partiden oluşan Meclis üyeleri 'Entegrasyona değin' Parlamento Grubu'nu kurmayı kararlaştırdı. Bu grubun üyeleri şunlardır: Sn. Ferid Agani (PD – Adalet Partisi), Sn Gjergj Dedaj (PLK – Kosova Liberal Partisi), Sn Sabit Rrahmani (PDAK – Kosova Haşkali Demokratik Partisi), Sn. Numan Balić (SDA – Demokratik Eylem Partisi), Sn Rustem Ibişi (GIG – Gora Kenttaşlar Girişimi), ve Sn Zylfi Merxha (PREBK – Kosova Birleşmiş Romanlar Partisi). Sn Agani grubun tüm üyelerinin değişeceği rotasyon planına göre kendisinin ilk üç ay parlamento grubu lideri olacağını Meclis Başkanlığına bildirdi. Bu parlamento grubunun Meclis'in genel kurul toplantılarında gerçekleşecek olan tartışmalara ve komisyon toplantılarına katılması Meclis liderleri tarafından onay gördü.

Meclis Başkanlığı'nın yeni üyesi

"6+, " parlamento grubunda yapılan rotasyon ilkesine göre 15-16 Aralık 2005 tarihinde yapılan Meclis genel kurul toplantısında Uluslar Arası İşbirliği ve Euro-Atlantik Entegrasyonu Komisyonu'nun yeni üyesi olarak seçilen Sn Cezayir Murati (6+/Vakat) yerine Meclis Başkanlığının yeni üyesi olarak Sn Mahir Yağcıların (6+KDTP) atanması desteklendi.

Uygulama: kanunların yerine getirilmesi

Yazar: Michael Mors Wolff, AGİT Kosova Misyonu, İnsan Hakları ve Hukuk İdaresi Departmanı

Geçen beş yıl içerisinde Kosova'da yasama alanındaki etkinlik, toplumda geniş bir yelpazede ilişkileri düzenleyen birçok UNMIK Kuralı ve Kosova Meclisi tarafından yasaların yürürlüğe geçmesi nitelendirmektedir. Miras kalan Yugoslavya yasal sistemi ile yeni sosyal, ekonomik ve politik gerçekler arasında var olan boşlukların giderilmesi amacıyla uluslar arası administrasyon temsilcileri ile Kosova kamuoyu tarafından sürekli olarak yeni yasaların tasarlanması gereksinimi vurgulanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için uluslar arası administrasyon ve GÖE'lerin potansiyelinin önemli bir kısmı bu görevin gerçekleştirilmesi için adanmıştır ve bu alanda kaydedilen başarı ve sonuçlar da ortadadır.

Diğer parlamentolarda da görülen örnekte gibi,

Kosova Parlamentosunun da değişik konularla ilgili düzenleme ve yasa kurallarını ayrıntılı bir şekilde inceleme için ne yeterince zamanı, ne de istenen uzmanlığı var. Tüm diğer önemli işlerle ilgili kural ve diğer düzenleme enstrümanlarının getirilmesi yetkileri sürekli olarak bakanlara havale edilmektedir.

Pratikte, genel olarak kanunlar, düzenlediklerialanınesaslarını içerip getirilen politik kararları keza ayan olarak ifade eder. Nihayetinde, o, daha geniş bir çerçeveyi temin eder. Yasanın uygulanmasıyla ilgili daha küçük ayrıntıları daha ziyade teknik özelliklere sahip olan alt kanun enstrümanlarıyla düzenlenir ve onlar parlamento tarafından getirilen çerçeveye oranla ikincil özellik taşımaktadır. Bu uygulama aslında bir nevi "tamamlama" anlamını taşıyıp, Meclis

tarafından yetkili organa tanınan selayetle ilgili gözlenen boşluklar alt kanun akitleri ile doldurulmaktadır. Bu olgudan hareket ederek bazı yasalar için alt yasa akitlerinin gerçekleştirilebilir ve uygulanabilir enstrüman olması çok büyük bir önem arz etmektedir.

Alt yasa akitleri yürürlüğe girerek yasanın bir parçası olup yasa gücüne sahiptir (yasanın uygulanması bunun sayesinde gerçekleşmektedir). Kanunun somut olarak gerçekleşmesi yönünde yasanın düzenlediği alan bu sayede daha derli toplu olur ve bu şekilde etkili olması sağlanır. Parlamento her şeyi öngöremez ve bakanlıklar ya da örgütlerden temin edecek belirli bir uzmanlığı yoktur. Yasanın vermiş olduğu yetkiler yeterli ve yasal olması koşuluyla, alt yasa akitleri pratik kullanım sorunlarını teknik incelikleri ya da güncel bilgilerin elde edilmesi

ihtiyaçlarını giderebilir. Bu uygulama sırasında alt kanunların define edilmiş hiyerarşi kategori sıralamasına saygı gösterilir. Genel olarak bir yasanın yürürlüğe koyulması zamanına göre bir alt yasa akitinin yayınlanması çok daha çabuk bir zamanda yapılır. Elbette ki daha önce kanunun kapsadığı ilgi alanı ve ilkeleri saptanmış olmalı. Eğer pratik olmadığı ya da şartların değiştiği sonucuna varılırsa alt yasa akiti yürürlükten kaldırılabilir veya değiştirilebilir. Zaman zaman ilk yasayı değiştirecek olan diğer değişikliklerle birlikte yasanın ilk şekli değiştirilebilir.

AGİT Kosova Misyonu hukuk idaresi bölümü "Kosova Meclisi yasalarının uygulanması" konusunda ikinci raporunu 2005 yılının Aralık ayında yayınlamıştır. Bu raporda ilk sırada 2004 yılında Kosova Meclisi'nin çıkardığı yasaların uygulanması değerlendirilmektedir.

Genel olarak bakıldığında, AGİT, bakanlıkların çoğunun alt yasa akitlerinin yazılmasında devamlı olarak ilerleme kaydettikleri sonucuna varmıştır. Örnek olarak Tarım, Ormanlık ve Kırsal Kesimin Gelişmesi ile Eğitim, Bilim ve Teknoloji bakanlıklarının bu alanda başarılı ve örgütlü oldukları saptanmıştır. Diğer yandan bazı bakanlıklar ve Başbakanlıkta bazı düzeltmelerin yapılması için büyük bir alan vardır. Bir çok durumda alt akitlerin onaylanması konusunda öngörülen süreler saygı gösterilmemektedir. Son raporda yapılan araştırma

2002-2003 dönemine ait olan birçok yasanın, birçok bakanlıkta kaydedilen büyük başarılar rağmen Meclisin öngörmüş olduğu şekilde gerçekleştirilmediğini göstermektedir.

Var olan veriler birkaç yasanın yürürlüğe girmesinde çok az ya da hiçbir şey yapılmamış olduğunu göstermektedir. Oysa yasaların uygulanması yönünde alt yasa aktilerinin zaruri olduğu bilinmektedir. Örnek olarak havanın korunması, müşterilerin korunması, patentlerin ve rekabete değin yasalar (2004 yılı yasaları olmalarına rağmen) henüz uygulanmaya konmamışlardır. 2003 yılı kanunlarından Tüzel Kişilerin Likidasyonu, Reorganizasyonu ve İflas ile Dış Ticaret Yasası'nın yürürlüğe koyulması için çok sayıda akit gerekmektedir, ama bu konuda hala hiçbir şey yapılmış değildir. Kosova Meclisi ve Hükümeti bu boşlukların ortadan kaldırılması için bir an önce önlem almalıdırlar. Hukuk idaresi açısından bakıldığı zaman yürürlüğe girmeyen bir yasanın mevcut olması yasanın hiç olmamasından daha kötü bir örneği oluşturmaktadır.

Yasaların incelemesi yanı sıra raporda aynı zamanda yasanın uygulanmasındaki normatif ve fonksiyonel yönlerinden söz edilmektedir. Alt yasa aktilerinin nasıl hazırlandığı ve sistemdeki karışıklık nereden kaynaklanmaktadır, alt kanunların yazılması sırasında kordinasyonun ve örgütlemenin nasıl yapıldığı öğrenmek ereğiyle, AGİT, bakanlıkların hukuk dairelerinde ek araştırmalar yaparak bu verilere ulaşmıştır. Tüm bu sistemde gözlenen ifade eksikliği, araç veya uzmanlık eksikliği verileri de

elde edilmiştir. Kanunların uygulanması alanında gözlenen problemler, alt kanun aktilerine nazaren kanunların hazırlanmasına Başbakanlık veya bakanlıkların öncelik tanınmalarından da kaynaklanmış olabilir. Bundan başka çastitli hukuk hizmetlerinde kadro ve hukuk uzmanları yetersizliği önceliklerin saptanması ihtiyacını gerektirmiştir. Geçen yıla kıyasla birçok hukuk hizmetinde kadro durumunda gerileme hissedilmektedir.

Uygulanma sürecindeki değışik periyotlara ait bir sürü önergeye de raporda yer verilmektedir. Yeni öneriler yanı sıra ilk verziyonda da yer alan bazılarının önemi tekrar vurgulanıyor. Örneğın, kanunun uygulanmasında ikili denetim mekanizmasına bu raporda da yer verilmektedir. Bir yandan Kosova Meclisi

kendisinin mevcut Komisyon çalışmalarına Hükümet üyelerinin katılımını sağlarken periyodik bir parlamento denetimin gerçekleştirirken, diğeryandan uygulanma süreci hakkında Bakanlar Kurulu'nun yıllık rapor hazırlaması istemi Kosova Meclisi tarafından istenmelidir. Diğeryandan Hükümet de icra dalındaki tüm enstitülerin ilgili kişilerinin denetlenmesi mekanizmasını oluşturmalıdır. 2005 yılı içerisinde yayımlanan Hükümet Kuralları bu yönde iyi bir başlangıç örneğini oluşturmaktadır.

Raporun devamında Kosova Meclisi ve GSÖT Ofisinin, ilan etmeyle ilgili UNMİK kuralınının yapılan değışikliklerle ilgili prosedürü hakkında uzlaşma sağlamaları önerilirken, kanunun içeriğiy hakkında değışik yorumların önlenmesi amaçlanmaktadır.

Kanun tasarı önerilerini yapan veya onları yazan görevliler alt kanun aktilerinin yasılması için yetki verdikleri durumlarda ayan olmalıdırlar. Herhangi bir kanun önergesinde, onun uygulanmasıyla ilgili aktilerin düzenlenmesi öngörüldüğü durumlarda, kanun önergesinde bu tür aktilerin yazılması ve temin edilmesiyle ilgili başlangıç noktaları hakkında ayan yetkileri de içermelidir. Böyle bir şeyin ilerde de desteklenmesi için, yerli ve uluslar arası etmenler yardım tekliflerinde bulunup kanunların, alt kanun aktilerinin ve düzenleme belgelerininin yazılması yönünde başarılı yazma ve onların hazırlanması kurslarını sürekli tertiplemelidirler. Böyle bir şey, alt kanun aktilerini hazırlayan hizmetlerde çalışan personelin eğitimi ile beraber yürütülebilir.

Yasanın gerçekleştirilmesine değin rapor Meclis'e sunuldu

18 Ocak 2006 tarihinde AGİT Kosova Misyonu Meclis yasalarının gerçekleştirilmesine dair ikinci raporu görüşmek amacıyla çok sayıda Komisyon başkanı ve Parlamento grubu şefleriyle görüştü. Rapor 2004 yılında ilan edilen yasaların gerçekleştirilmesi derecesini görüşerek özellikle bakanlıkların yasal kapasitelerinde önemli sorunların olduğunu ve yasaların yeterli derecede yayınlanmadığını farkettiler. Rapor tartışılırken, Meclis üyeleri raporu destekleyerek Meclis, hükümet ve özellikle de BM/OLA arasındaki işbirliğın olmadığını eleştirerek yasal çerçeve konusunda uyuşmazlığın arttığından dolayı üzüntülerini belirttiler. Meclis'in ve özellikle de Komisyonların yasaların yürürlüğe girmesi konusunda hükümeti denetleme işını artırılması için uzlaşmaya varıldı. AGİT komisyon başkanlarının özel olarak kendi topluluklarını ziyaret etmeleri parlamento denetimi ile ilgili özel konularında yasaların yürürlüğe geçmesi gibi çalışmalarda bulunmalarını önerdi.

Genel Hesap Kontrolörü Ofisi – Kamu sorumluluğunun orta direği

Modern demokratik toplumlarda enstitüler hükümetin yasama, yürütme ve yargı sistemi yoluyla sorumlu kılımlar. Hükümetin yasama, yürütme ve yargı sistemlerinin dört en önemli alanları şunlardır: (1) Hükümet, iktidarın yetkisi altında olan strüktürlerin bütçeyi gerekli yönde harcadıklarını denetlemek için mali kontrol yapar ve harcamalarla ilgili rapor ister; (2) Piyasa, piyasanın iyi bir şekilde çalışması için devletin öncelikleri saptaması ve devlet bütçesinin gelir kaynaklarını korur; (3) Yargı, Yasa ve Adliyenin bağımsız ve iyi çalışmasını temin eder; ve en sonunda (4) Parlamento, dış hesap kontrolü sisteminin iyi çalışmasını temin ederek Hükümetin, iyi bir iç kontrolünü ve yasalara uygun ve amaçlar doğrultusunda bütçe ile ilgili gelişmeler hakkında bilgi verip vermediğini saptayacak olan dış hesap kontrolüne ihtiyacı vardır.

Serafim Sofroniev, Genel Hesap Kontrolörü vekili

Meclise yardımın sunulması ereğiyle ona değişik görevlerin verilmesi ve Yönetimin, Meclisten geçen kararları onun hedefleri çizgisinde gerçekleştirilip gerçekleştirmediğinin izlenmesi gerekir. Meclis, ihmaller ve ihlaller v.b. için icrayı –yönetimi sorumlu tutmalıdır. Burada önemli görevlerden biri Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsü'ne düşer.

Meclis denetiminin ve en Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsü'nün en iyi bir şekilde çalışmasının önemi Avrupa Partnörlüğü Önerisinde belirtilmektedir – toplumların maliye yardımının daha da programlaştırılmasının esası – her ikisi de bir prensip ve koşuldur.

1977 yılına ait INTOSAI Lima Deklarasyonu En Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsünün rolü, mandatu ve görevinin ortak esasını oluşturmaktadır. Deklarasyona göre, hesap kontrolünün iyi çalışması için temel koşullardan biri Yüksek Hesap kontrolü Enstitülerinin ister İcra ister de Meclis güçlerinden bağımsız olmasını garanti eden yasal çerçevedir. Bu, uluslar arası camiasında Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsünde güvenirliliğin temin edilmesinin bir zaruri şeklini oluşturmaktadır.

INTOSAI deklarasyonunun bir parçası olarak, iyi çalışmakta olan Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsü bağımsız bir kontrol enstitüsü olarak kendi görevini yapmalıdır. Bunu yaparken kamu masraflarının etkili olup olmadığını ve emirin nereden geldiğini göz önünde bulundurmalıdır. Yürütme ajansının, sorumlu bakanlığın Hükümete sorumlu olması ve en nihayet de bunun Meclis'te sona ermesi.

Devamda Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsü, maliye menacmenti ile kamu administrasyonunun gerçekleştirilmesinde şeffaflık ile sorumluluğun en yüksek standartlarını geliştirmelidir. Bununla birlikte prosedürleri izleyen çok iyi gelişmiş bir sisteme sahip olarak ilgili tarafların, hesap kontrollerlerinin, Hükümet ile Meclis bulgu ile önerilerini ile ilgili eylemleri temin etmelidir.

Genel Hesap Kontrolörü Ofisi 2003 yılında kurulmuştur. Avrupa Birliği, UNMIK IV Sutunu ve Avrupa İmar Ajansı (EAR), 2006 yılının ortasında sona erecek olan ilk safhasının gelişimini desteklemektedir. Şimdiki projenin önemli kısımlarından biri, Kosova'da kamu sektörü ile ilgili Dış Hesap Kontrolüne değin Yasanın tasarlanmasıdır. Üç yıl

içerisinde ek bir dönem için dış ülkelerden desteğin yapılması öngörülerek, öngörülen yeni yasanın gerçekleştirilmesine yardımın sunulması ve Genel Hesap Kontrolü Ofisinin daha da gelişmesi öngörülmektedir. Genel Hesap Kontrolörü ondan sonra yavaş yavaş kendi personeli ile hesap kontrolünü yapacaktır.

Geçen iki yıl içerisinde Genel Hesap Kontrolörü Ofisi altmış kadar hesap kontrolleri için yoğun bir eğitim düzenlemiştir. 2005 yılında bu ofis birçok belediye ile birkaç Bakanlıkta hesap kontrollerini gerçekleştirmiştir. Genel Hesap Kontrolörü Ofisi aynı zamanda 2004 yılına ait olan Kosova Konsolide Bütçesininin(KKB) dış uzmanlar tarafından kontrol edilmesi sorumluluğunu üstlenerek Hollanda Hesap KontrollerleriMahkemesihesap kontrollerlerini ve uzun süreli hesap kontrolü danışmanlarını angaje etti. 2004 yılına ait olan Kosova Konsolide Bütçesinin hesap kontrolü raporu bu yılın Şubat ayında yayınlandı. Genel Hesap kontrolleri Ofisinin temel hedefi Kosova Konsolide Bütçesinin dış uzmanlar tarafından kontrol edilmesini planlaştırmak ve 2005 yılına ait KKB'nin dış uzmanlar tarafından kontrol edilmesini temin etmektir.

Önümüzdeki üç yıl içerisinde de bütçe örgütlerinin ve Kosova Konsolide Bütçesinin dış ülkelerden gelecek olan Genel Hesap Kontrolleri Ofisi tarafından kontrol edilmesi gerekecektir. Diğerleri arasında tasdik programlarının gerçekleştirilmesi Hükümet hesap ofislerinde olduğu gibi kamu sektörü hesap ofislerindeki hesap kontrollerlerinin daha fazla eğitime tabii tutulmaları.

2002/18 UNMIK Kuralı uyarınca Genel Hesap Kontrolörü Ofisinin kurmuş olduğu çalışmalar uyarınca, Genel Hesap Konrolörü yedek gücün bir parçası olarak Genel Hesap Kontrolörü GSÖT'e rapor sunar. Ama gelecekte en yüksek hesap kontrolü enstitüsü Meclis'e rapor sunacaktır.

Genel Hesap Kontrolörü ve geçici olarak yerel Müdür görevinde olanlar Meclis Başkanını ve bakanlıkların çoğunu ziyaret etmiş bulunmaktadırlar. 2005 yılının Eylül ayında Bütçe ve Maliye Komitesi üyeleri ile toplantı yapıldı ve bu toplantıda yerel ve uluslar arası menacment Genel Hesap Kontrolörü Ofisindeki gelişmeler ile ilgili incelemeyi ve 2002 ve 2003 yılına ait olan Kosova Konsolide Bütçesine ilişkin

hesap kontrolü raporunu sundu.

Yakın bir gelecekte Meclis tarafından görüşülecek olan önemlstratejik konularının arasında Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsüne yeterli bir yasal çerçevesinin temin edilmesi, onun kendi rolü ve mandatının gerçekleştirilmesi için en iyi koşulların temin edilmesi yer almaktadır. Meclisin bütçe konusunda Hükümeti sorumlu kılması için Meclis ile Genel Hesap Kontrolori arasında interaksyonun- etkileşimin sürdürülmesine ihtiyaç vardır. En sonunda Meclis ile Hükümet arasındaki diyalog güçlendirilmeli ve aynı zamanda Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsünün izleyici önerileri için diyaloga yer verilmelidir.

Bu yönde Meclis ile Genel Hesap Kontrolörü Ofisinin göz önünde bulundurması gereken bazı kilit mesajlar şunlardır:

Meclis, şunlar da dahil olmak üzere onun Hükümet etkinliklerini denetleyerek Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsü ile çalışma ilişkilerini geliştirmelidir: (1) Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsü finansilerini gözetleyecek-kontrol edecek olan Meclis Komisyonunun kurulması (hükümet buna karışmamalıdır) ve doğrudan doğruya değil başka yollarla onun çalışmalarını gözden geçirmesi. Meclis, Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsünün bağımsız olarak uygulanmakta olan standartlara göre çalışmasını temin etmelidir; (2) Meclis'e sunulacak olan hesap raporları çeşitlerinin tayin edilmesi, onların seçkin olması ve aynı zamanda Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsü diskresiyonunda

olması temin edilmelidir; (3) önerilen hesap kontrolü konuları da dahil olmak üzere Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsünün bilgilendirilmesi, ve nihayi kararların Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsüne bırakılması; (4) Meclis Komisyonlarının çalışması için kuralların saptanması ve çalışmalar için gerekli olan personelin temin edilmesi yanı sıra Hükümet masraflarının denetlenmesi; ve en sonunda (5) gerekli Meclis Komisyonu'nun Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsünden doğru raporları almasının temin edilmesi.

Genel Hesap Kontrolü Ofisi'nin aynı zamanda : (1) Politik ifadelerden kaçınarak ayan, doğru ve olgularla dolu olan hesap kontrolü raporlarını yazması ; (2) Hesap kontrolü öncüllüklerinin saptanmasında dışlayıcı değil uygun olan dikkatin verilmesi; (3) hangi hesap kontrolü raporlarının Meclis'e sunulmasının kararlaştırılmasında sadece Meclis'in dikkatini çekebilecek olan raporların kendisine sunulması ve raporun neden Meclis'e sunulduğu ile ilgili ayan bir ifadeyi sunması olduğu gibi Meclis'e sunulması için hak etmiş olması ile ilgili ayan bir ifadeyi içermesi ve en nihayet (4) önceki hesap kontrolleri ile ilgili bulgular hakkında etkin bir izlemenin yapılması ve Meclis'in önemli sorunlar hakkında bilgilendirilmesi .

Buna odaklanarak, Yüksek Hesap Kontrolü Enstitüsünün Meclis'i daha iyi bir şekilde denetlemesini temin ederek ve Hükümet kontrol sisteminin gelişmesi, bütçe ile siyasetin efektif bir şekilde gerçekleştirilmesi ile iyi bir esas temin edilmiş olacaktır.

SPEAK Projesinin tamamlanması

Krenar Loshi - UNDP ve Ali Caka - SPEAK Projesi Menajeri

İki yıl önce UNDP ve Inter-Parlamento Birliği tarafından girişimde bulunularak, Kosova'da Parlamento Elektronik Arşivlerini Destekleme (SPEAK) projesi 25 Ekim 2005 tarihinde Kosova Meclisi Sekreterliği'ne teslim edildi. Elektronik arşivlerinin genel olarak kamuoyu hizmetine sunulması için Meclis'in prosedürleri ve kuralları onaylamasından sonra bu proje nihayi olarak sonra erecektir.

Şu anda elektronik arşivler Meclis'in iç ve davet edilen üyelerine açıktır. Yeni elektronik evrak menajenti sistemi Meclis ihtiyaçlarının giderilmesi ve kullanıcıların zamanında ilgili evraklara ulaşmalarının temin edilmesi için olduğu gibi gelecekte elektronik arşivlerin Meclis ve genel kamuoyunun kullanmasının temin edilmesi öngörülmektedir. Bugün Meclis'te Kosova Hükümeti tarafından sunulan yasa tasarılarının etkili, sorumlu ve şeffaf bir şekilde gözden geçirilmesi olanağı bulunmaktadır.

Kayıtlı üyeler Kosova Meclisi'nin şu Websitesi yoluyla <https://bscw.assembly-kosova.org/> Meclis'in elektronik arşivlerine ulaşabilirler.

Meclis gerekli olan prosedürleri ve kuralları saptadıktan sonra, kamuoyu elektronik arşivlerine girip meclis ile bilgileri elde edebilir. Daha geçlerde Ulusal ve Üniversite Kütüphanesinde Parlamento İdaresi Enformasyon Merkezi'nin kurulmasıyla Kosova Meclisi çalışmalarının daha geniş bir kitle tarafından daha şeffaf ve sorumlu olarak izlenmesi temin edilmiş olacaktır.

Meclis, 2006 yılına ait Kosova Konsolide Bütçesini onayladı

Kim Vetting , AGİT Kosova Misyonu

İki gün süren genel kurul toplantılarından sonra, onun nihai olarak onaylanmasından önce, Meclis, geçen yılın Aralık ayında, 2006 yılına ait bütçe ile ilgili ilk tartışmaları düzenledi. İlkesel olarak 15 Aralık tarihinde ilk okunuşta onaylanmasından sonra, 20 Aralık tarihinde düzenlenen ikinci okunuşta kabul edildi. 2006 yılına ait Kosova bütçesi, PDK ile ORA politik temsilcilerinin 28 red oyu ve iki çekimser oya rağmen onaylandı.

İlk okunuşun yapılmasından on gün önce bakanların çoğu ve Kosova Güvenlik Ajansı temsilcileri Bütçe ile Maliye komisyonlarında yapılan yoğun ve ayrı ayrı bireysel toplantılara davet edildiler.

İlk okunuşta genel kurul toplantısının başlangıcı zor geçti. Başlangıçta hükümet temsilcisi yoktu. PDK ile LDK uyarılarında sonra ve AAK parti liderinin toplantıya ara verilmesinin isteminden sonra hükümet temsilcileri geldi ve böylece tartışmalar hükümet temsilcileri ile başbakanın katıldığı bir toplantıda devam etti.

İlk okunuşta Meclis tarafından ele alınan ciddi konular arasında, üretim gibi ekonomik etkinliklerinden çok gelirlerin %60'nun hala gümrükten geldiğine işaret edildi. Demek oluyor ki sağlık korunumu ve eğitim gibi acil olan ihtiyaçlar için pek de o kadar alan kalmamaktadır.

Komisyon başkanlık eden başkan tarafından Hükümetin, ekonomik büyümeyi körüklemesi istendi.

20 Aralık tarihinde, Meclis, 25 değişikliğe oyladı. Onlardan 23'ü Bütçe ve Maliye Komisyonu, biri Meclis'in Kamu Hizmetleri Komisyonu ve biri de PDK Parlamento Grubu tarafından önerildi. 2006 yılına ait bütçede Kosova'da Adalet Sistemine ait bütçenin %10 artırılması olduğu gibi Meclis Başkanı'na

ait olan bütçe adının Meclis Başkanlığı Bütçesine dönüştürülmesi, yani adının değiştirilmesi reddedildi. Diğer yandan Bütçe ile Maliye Komisyonu'nun tüm önerileri çoğunluk ile kabul edildi.

Bütçe ile Maliye Komisyonu'nun en büyük meydan okumalarından biri masrafların izlenmesi olacaktır. 2005 yılında birkaç defa Meclis'ten hiçbir onay alınmadan değişik bütçe örgütleri arasında bütçe

çizgileri değiştirildi hatta alışveriş yapıldı. 2006 yılının Temmuz ayında orta vadeli bütçe görüşmesinin yapılması buna benzer sorunlardan kaçınmak için çok faydalı olacaktır. Masraflar statüsünün değerlendirilmesi ve acil ihtiyaçların ile bütçedeki acil ihtiyaçların veya değişikliklerin yapılması için bütçenin yeniden görüşülmesi çok iyi bir fırsattır.

2006 yılı aynı zamanda Bütçe ile maliye Komisyonu'nun Meclis bütçesinden başlanarak sıralı olarak masrafları dikkatle incelemesi olanağını sunmaktadır. Maliye Bakanlığı ile sıkı bir işbirliği yapılarak, Genel hesap kontrolörü ve maliye dairesi, bütçede görülen boşlukları tanımlamalı ve ilerideki gelişme için önerilerde bulunması gerekir. Aynı zamanda görevde bulunan tüm komisyonlar kendi yetkileri çerçevesi içerisinde Departmanların bütçelerini dikkatli olarak incelemelidirler. Hiç kuşkusuz Meclis'in bütçeyi denetlemesi – milletvekilleri vatandaşların seçilmiş gözleri ve kulakları olduğuna göre – kısıtlı olan bütçe yedeklerinin etkili olarak harcanmasına katkıda bulunacaktır.

2005 yılının bütçesine kıyasla, ki bu bütçe 737 Milyon Euroydu, 2006 yılına ait Bütçe 700 Million Euro olarak belirlendi. 2007 ve 2008 yıllarına ait planlaştırılan bütçeler 705 ve 708 million Euro olarak saptandı.

AİA'nın yeni projesi

“KOSOVA MECLİSİ'NE DESTEK SÜRÜYOR” 5 OCAK'TA BAŞLADI

Kosova Meclisi'ne karşılıklı-bilateral destek ya da AGİT girişimleriyle birkaç AB Parlamentosu yardım etti. Bu işbirliği, Avrupa İmar Ajansı tarafından 2003 yılında resmîleştirilerek Kosova Meclisi'nin desteklenmesine adanmış olan proje Fransa'nın Assemblée Nationale, Alman Bundestag'ı, Belçika Chambre des Représentants ve Paris Institut International de Paris La Défense (IIPLD) tarafından oluşturulan konsorsyum tarafından desteklenmektedir.

Bu proje Prosedür Yönetmeliği'nin düzeltilmesi, personele ait olan düzenlemelerin ve kuralların geliştirilmesi, Başkanlığın ve Sekreterliğin yeniden örgütlenmesine ilişkin önerilerin yapılması, yerel personelin eğitimi, yasaların hazırlanmasında Hukuk departmanına teknik yardımın sunulması, yasaların tasarlanmasında uzmanlık yardımının sunulması, düzeltmelerin yapılması ve Acquis communautaire ile uyumun sağlanması alanlarında belirli sonuçların elde edilmesine katkıda bulunmuştur.

Bu proje 11 Mart 2005 tarihinde sona erdi ama AİA - EAR bunu devam ettirmeye, “Kosova Meclisi'ne desteği sürdürmeye devam” ile ilgili yeni bir tenderi (kamu ihaleyi) yayınlamaya kararlaştırdı.

Kaydedilen olumlu sonuçlar göz önünde bulundurularak ve var olan bağların güçlendirilmesi hedeflenerek, üç parlamento IIPLD ile birlikte yeniden başvuruda bulunmayı kararlaştırdı. Demokratik geçiş, parlamentoenstitü yapılanması ve AB standartları ile uyum sağlama doğrultusunda AB yeni üye ülkelerinin kaydetmiş olduğu büyük başarıları göz önünde bulundurularak onlar Slovenya Ulusal Meclisi'nin konsorsyuma katılmasını davet ettiler. Öneriler kabul edilip Anlaşma Aralık ayında imzalandı.

Yeni proje şu üç öğeden oluşmaktadır:

1) Enstitül yapılanma sürecine desteğin devam etmesi

- Meclis Sekreterliği'nin güçlendirilmesi

-Başkanlığa Yönetmeliğin gerçekleştirilmesine dair öğütlerin verilmesi

-Eğitim ve kapasite yapılanması

2) Yasaların hazırlanmasında Sekreterliğe ve Hukuk Departmanına teknik yardımın sunulması

-Yasaların tasarlanmasına desteğin sunulması

-Yasa ve Standardlar Bölümüne desteğin sunulması, standardlar ve yasaların uyumlaştırılması

-Yasama sürecinin geliştirilmesi Hükümet ve

UNMİK ile işbirliğin yapılması
3) Meclis ile Sivil Toplum arasında interaksiyon geliştirilmesi ile ilgili etkinlikler

-Medya ile Kamuoyu İlişkileri bölümünün desteklenmesi

-Meclis'e kamu girişiminin geliştirilmesi ve Sivil Toplum ile diyalogun kurulması

Bu proje İIPLD Uzman Müdür, Proje Müdürü Sn Mrs. Joëlle Affichard tarafından denetlenecektir. Bu ekip dört kilitsel uzmandan oluşmaktadır:

-Ekip lideri, Sn Jacques Roger-Machart, Fransa Assemblée Nationale eski başkan yardımcısı, aynı zamanda seçilmiş olan eski yerel danışman, uluslar arası işbirliğinde, kamu menancmenti, kamu/özel partnörülük, yetkililer ve sivil toplum ile interaksiyon-etkileşme görgüsüne sahiptir.

- Kıdemli uluslar arası hukuk uzmanı Sn Alfons Lentze, Hollandalı avukat Acquis communautaire, yasa tasarlaması ve yönetmelikler uzmanı, “Kosova'da başbakanlık ofisine Desteğin sunulması” adlı AİA projesinin eski Kıdemli Yasa Uzmanı

- Kıdemli yerel hukuk uzmanı, Sn Vityt İbrahimaga, Avrupa ve uluslar arası hukuk, Kosova Anayasal Çerçevesi, yasa ve yönetmenliklerin

tasarlaması ve Acquis communautaire ile uyumun sağlanması alanında uzman, buna benzer sorumluluklar ile eski projeler üzerine çalışan avukat.

-Management/Örgütlenme Uzmanı, Sn Jean-Marie Lebaron, Fransa Senatosu eski üyesi, parlamento personeli menancmenti kıdemli uzmanı ve aynı zamanda Hükümet ile Parlamento arasındaki ilişkiler, ihtiyaçların değerlendirilmesi, eğitim programlarının dizini ve geçiş döneminde bulunan ülkelerin parlamentolarında personelin eğitim uzmanı.

Bu projeye aynı zamanda uzmanlardan oluşan kısa vadeli bir şebeke de önemli katkıda bulunacaktır. Dört parlamento kendi yedeklerinden yararlanarak planlaştırılan etkinliklerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda elinden gelen çabayı harcayacaktır.

Proje 5 Ocak'ta başladı ve iki yıl devam edecektir. Altı hafta sürecek olan başlangıç safhası proje ofisinin kurulması, önceliklerin saptanması, çalışma planının yeniden incelenmesi ve Yönetim Kurulu'nun kurulmasına adanmış olacaktır.

Harcanan çabaların iki kat olmasından kaçınmak amacıyla ASI yoluyla Meclis'i destekleyen donatörler ile işbirliğin yapılması projenin ana hedefini oluşturacaktır.

¹ İki proje arasında, IIPLD tarafından gerçekleştirilen iç proje yardımıyla AGİT sürekli olarak Meclis'e destek sundu. Bu proje Acquis communautaire ile uyumun sağlanması doğrultusunda yasal desteği olduğu gibi Komisyonlara desteği sunarak Meclis'e tercüme hizmetlerini sundu.

2006 yılında UDE girişimleri

Birinci Dünya Savaşı süresince Büyük Britanya askerleri bu yöreye geldiklerinde onların kendi ulusal mensubiyetini ve maksatını açıklamak için büyük yazar ve Balkanlar araştırmacısı Edith Durham'ın soyadını söylemeleri yeterliydi. Kosova'da Ulusal Demokratik Enstitüsü ile çalışmak farklı değildir, bizim kim olduğumuzu ve maksadımızın ne olduğunu açıklamak için sadece başkanımızın soyadını söylememiz yeterlidir: 'Albright'.

ABD'nin Uluslar Arası Gelişme Ajansı (USAID) desteği ile altı yıldır Kosova'da etkinliklerimizi sürdürürken başkanımızın Kosova'yı ziyaret edip Kosova'nın kısa bir zaman içerisinde kaydetmiş olduğu başarılarından dolayı mutluyduk. Serbest ve dürüst bir şekilde seçilmiş olan partilerin iyi örgütlenmiş olan Parlamento çalışmalarına katılmaları önemsiz sayılabilecek başarılar değildir.

Enstitülerin seçmenleri temsil etmeleri, azınlıkları entegre etmeleri ve şeffaf bir şekilde hareket etmeleri için yapılması gerekli olan daha çok çalışmaların olduğunu hepimiz biliyoruz. ABD'nin eski Sekreteri Albright'ın sözleri misyonumuzun ilerideki çalışmalarını çok iyi bir şekilde açıklamaktadır: "Demokrasi, uzun sürede hükümetin en istikrarlı bir şekli olurken, kısa sürede en hasas ve kırılabilir bir örneği oluşturmaktadır".

Önümüzdeki yıllar içerisinde UDE - NDI, vatandaşları temsil edecek, onun çalışmalarını örgütleyecek ve yönetim denetimini temin edecek olan daha güçlü bir Merkezi Meclis'in kurulmasına katkıda bulunacak olan seçilmiş

Chad Rogers

üyelere, personele ve partilere yardımda bulunmaya devam edecektir. Biz Arnavut, Sırp ve diğer toplulukların politik partileriyle çalışmaya devam ederek onların inançlarının ve siyasetini vatandaşlara aktarılması konusunda yardım edecek ve üyeler arasında irtibatın gerçekleştirilmesine yardım etmeye devam edeceğiz.

Merkezi Meclis'te, enstitülerin daha güçlü olması, daha çok temsil edilmesi ve çalışmalarında daha başarılı olması doğrultusunda yoğunlaşmaları için üyelerden oluşan ana grupla çalışmaya devam edeceğiz. Komisyonların, üyelerin daha fazla karar verici bilgileri toplamaları, tartışma düzeyinin ve kamu katılımının artırılması doğrultusundaki yolların bulunması için zamanımızı ve enerjimizi arttıracaktır. Daha da önemlisi, biz Merkezi Meclis ile çalışarak onun yönetimi denetlemesi görevini nasıl yapacağı ve iyi bir yasanın geçmesi ve gerçekleştirilmesini

görmek istiyoruz.

Uzman yardımı ve eğitim yoluyla biz politik partiler çerçevesi içerisinde bilgi miktarının artırılması ve partilerin kendi fikirlerini dile getirmeleri konusunda politik partilerle çalışarak partilerin özünden çıkan fikirleri ve Merkezi Meclis'teki özel siyaseti ve önerileri gözönünde bulunduracağız.

2003 yılında burada çalışmaya başladığımdan beri Kosova'ya birkaç defa gelme fırsatından yararlanarak, kendi geçmişleri kadar gelecekleri için çalışmaya hazır olanlarla çalışmak ve ilerlemenin kaydedildiğini görmek ve partnörlerle çalışmak büyük bir şereftir. Gelişmiş bir eğitim, daha büyük bir uzmanlık ve ısmarlanmış programlar üzerine çalışıp ilerlemeler kaydetmemiz gerektiğini anlıyorum. Kısacası, daha az 'öğretmen' ve daha fazla danışman olma gibi rolümüzü değiştirmekteyiz.

Bizim görevimiz sadece katalizörlük yapmaktan

ibarettir. Biz 80'den çok ülkede global tecrübelerimize dayanarak, görgülü politik ve hukuk uzmanlarımızdan ve ulusal ekibimizden oluşan ağımızla, kamuoyu çıkarlarına daha iyi bir şekilde hizmet etmek için siyasetçilere, liderlere ve aktivistlere yardım sunmaktayız.

Geçenlerde ekibimize, yasaların güçlendirilmesi programına hizmette bulunacak olan David Payne (dpayne@ndi.org) de katıldı. David 15 yıldan çok zengin bir tecrübeye sahiptir ve onun dış ülkelerdeki gelişme sektöründeki görgüleri olduğu gibi ticari diplomati olarak da Merkezi Meclis üyeleri ve personele hizmet sunulması kalitelerine sahip olduğunu göstermektedir.

Partnörlerimize daha iyi hizmet etmek ve odak alanlarımızı yansıtmak için ofisimiz yeniden örgütlenmiş bulunmaktadır. Edmond Efendija (efendija@ndikv.org) bizim Yasaları Güçlendirme Programımızı, Arta Zherka (artazherka@ndikv.org) Politik Parti programımızın yönetecek ve Zoran Blagojevic (zoran@ndikv.org) azınlıklar ile ilgili çalışmaları yöneterek yeni sorumluluklar üstlenecektir. Programımız ile ilgili sizin ya da örgütünüzün çalışmakta olduğu bir örgüt tarafından girişiminiz olduğunu görürseniz bazı özellikler ya da bizim çalışmalarımız hakkında daha fazla bilgiye sahip olmak isterseniz lütfen bizim program liderlerimiz ile irtibat kurun.

*Chad Rogers (crogers@ndi.org)
Kosova'da Ulusal Demokratik Enstitüsü programlarını müdürü
. Daha fazla bilgi için UDE'nin
şu websitesine başvurun www.ndi.org*

AGİT, Kosova Meclisi'ne tavsiyede bulunuyor

Peter Vanhoutte, Kosova Meclis Başkanının özel danışmanı

Ben birkaç yıl önce Meclis'in çalışmaya başlamasını hâlâ hatırlıyorum. Milletvekilleri kendilerinden beklenenin ne olduğunu bilmiyorlardı, adeta dümencinin olmadığı bir gemideydiler. Bugün Meclis, gerçek bir demokratik enstitüsü olarak çalışıp gelişmektedir. Milletvekiller gerçek birer siyasetçi oldular. Onların çoğu AB'nin herhangi bir parlamentosunda sorunsuz olarak görev yapabilir.

2006 yılı Kosova için çok önemli bir yıldır. Kosova Meclisi birçok meydan okuma ile karşı karşıya gelecektir. Çalışmalarını geliştirmek amacıyla başkan yoğun bir eylem planını hazırladı. Hükümetin sorgulanması amacıyla gerekli bir zaman dilimine sahip olacak olan haftalık genel toplantıların yeniden yapılması bunun herhalde en görünür şekli olacaktır. Personelin yeniden örgütlenmesi daha az belli olacak ama milletvekillerinin desteği için daha önemli olacaktır.

Geçen yılı Meclis önümüzde duran müzakereleri desteklemeye adanmıştı. Bu yıl Meclis'in en karşılaşacağı en önemli sorunlardan biri, sadece gelecekteki statüs gibi konular için değil, günlük sorunların çözümü amacıyla tüm Kosova toplumunun dümencisi olmaktan ibarettir. Aynı zamanda eğitim, sağlık ve ekonomik gelişmeye değin ek yasalara ve kurallara olduğu gibi var olan yasaların gerçekleştirilmesi için acil ihtiyaç vardır. Meclis, aynı zamanda Kosova gençlerine ait olan eylem planlarının tasarlanmasında olduğu gibi,

Peter Vanhoutte

işsizliğe karşı savaşmalı, eğitim, sağlık ve çevreyi ilerletmek amacıyla somut eylemleri içeren planlara öncelik etmelidir. Meclis, önümüzdeki yıllar içerisinde gerçek öncüllüğü olan bu konuları desteklemek ve onları ön plana çıkarma yönünde kültürel bir role sahiptir.

Her Avrupa parlamentosunda olduğu gibi Kosova parlamentosunda da Meclis başkanının sürmekte olan politik gelişmeler için büyük bir sorumluluğa sahip olduğunu Meclis'in danışmanı olarak geçenlerde farkettim. Prof. Daci Kosova'nın politik geleceği için büyük çaba sarfettmektedir. Kendisi, sadece bir parti, çoğunluk adına değil seçilmiş olan tüm temsilciler adına Meclis başkanı olduğunun bilinci içerisinde Kosova'nın geleceği için büyük çaba harcamaktadır. Meclis çalışmalarında bunun

yansıtılması amacıyla Meclis pozisyonunun güçlendirilmesi için ek mekanizmaların kurulması gerekir. Hükümet ile ve muhalefet ile birlikte çoğunluğa ait olan sıralı toplantıların yapılmasına dair bu çeşit mekanizmalar, komisyon toplantıları ve genel kurul toplantıları süresince bakanlara ait rehberler tüm enstitülerin demokratik bir şekilde çalışması için hayati bir öneme sahiptir.

Başkanlıkta, yönetmeliğe saygı gösterildiğini ve açık tartışmalar için daha elverişli bir ortamın sağlandığını farkettim. Ama, parti liderleri, milletvekilleri, başkanlık üyeleri ve onların ilgili partileri ile parlamento grupları arasında hala irtibatın olmadığını gördüm. Parlamento pratiğinde tüm düzeylerde iletişimin kurulması parlamentonun çalışması için çok önemlidir. Komisyon toplantıları ve genel

kurul toplantılarında yapılan çalışmalar ve anlaşmalar önceden uzlaşmaya varılmadığı takdirde faydalı olamaz. Meclis'in bu irtibatları ve diyalogu güçlendirip ikili inancı geliştirmesi çok önemlidir.

Diğer yandan önümüzdeki ay Meclis için karar verici ay olacaktır. Geçen Aralık ayında Başbakanlığın yeni binası hizmete açıldı. Başbakanlık Ofisi yeri değişeceği yüzünden Meclis için ek ofisler ve toplantı salonları sağlanacaktır. Bundan sonra Meclis binası gerçekten Meclis'in binası olacak ve daha fazla komisyon toplantılarının olduğu gibi paralel olarak parti başkanları-yönetmenleri toplantılarının yapılması olanaklı olacaktır. Daha küçük parlamento grupları ofislerini değiştirerek, koolesyon kurma olanağında olmayan küçük partilere ek ofislerin temin edilmesi beklenmektedir. Bu, Meclisin, yeni bir seçim yasaasının, Anayasasının, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı gibi yeni bakanlıkların kurulması ve gelişmesinin desteklenmesi gibi alanlarda yasama etkinliklerini geliştirmeye doğru cesaretlendirmelidir.

Etkili bir yöresel ve uluslar arası ilişkilerin gelişmesi bu yılın gündeminde olacaktır. Meclis'in Uluslar Arası İlişkiler Komisyonu'nun bu ilişkileri kuvvetlendirmek için ciddi olarak çaba harcaacağını inanmaktayım. Çünkü Kosova gelecek dönemde Balkanların bir adası kalmamalı, bütünlüklü olarak AB ve Euro-Atlantik strüktürlerine üye olması beklenmektedir.

Geleceğe ait vizyon ve plan

AGİT 2005 yılının ilkbahar aylarında bu kurulun isteği üzere "Eğitime ait meclis kurulunun uzmanlar konseyi" başlığı altına bir projeyi başlatmıştır. Bu proje, eğitim kurulunda eğitime ait bir yüksek uzmanın çalışmasını temin etmektedir. Reijo Aholainen, Finlandiya Eğitim Bakanlığı danışmanı olarak 15 Hazirandan itibaren Priştine'de çalışmaya başlamıştır.

Reijoa Aholainen'in temel görevi, eğitim bakanlığı ve diğer ilgili taraflar ile birlikte uzun süreli eğitim stratejisinin hazırlanması konusunda kurula yardım etmektir. Sayın Aholainen'den aynı zamanda, okulculuk ile ilgili yasa tasarısının kontrolünde öğüt vermesi, yasanın uygulanmasında denetimin yapılması, eğitim kurulu çalışmalarının daha iyi olması, eğitim bakanlığının kurul ile ilgili sorumluluğunun artırılması gibi çalışmalarda bulunması beklenmektedir. Proje 2005 yılının ekim ayının sonuna kadar sürecektir.

Projenin başlangıcı yasa tasarısı ile ilgili stratejinin hazırlanması ve kurula öğütlerin verilmesi gibi çalışmalar üzerine

yoğunlaşmıştır. Eğitim kurulu başkanı Dr Enver Hocay'a göre danışmaların en önemli görevlerinden biri eğitimin tüm sektörü için entegre edilmiş olan uzun süreli bir stratejinin hazırlanmasıdır. İçinde bulunduğumuz sonbahar aylarında Sn. Aholainen stratejinin hazırlanması konusunda diğ e özneler ile tartışmaların ve danışmaların yapılması doğrultusunda kurula yardım etmesi beklenmektedir. Strateji hazırlandıktan sonra, proje, politikanın saptanması ve ilgili tarafların öneriler hakkında tartışmalarda bulunmalarını davet edecektir. Daha geçlerde tüm strateji hazırlanıp ilgili taraflara gönderilmiş olacaktır.

Neden Kosova'da eğitim stratejisine ihtiyaç duyulmaktadır?

Eğitim ve yetenekleşme ile ilgili tüm alanları kapsayacak ve değişik gelişme ihtiyaçlarına öncelik verecek olan entegre edilmiş uzun süreli bir eğitim stratejisine ihtiyaç duyulmaktadır. Sadece bu şekilde bu amaç için ayrılan araçların gerçek tutarları saptanmış olacaktır. Bu strateji,

aynı zamanda, Kosova'nın iktisadi gelişimi stratejisi ile olduğu gibi Kosova'nın Avrupa'ya entegre olması ile ilgili olanak ve gelişmelerle de bağlı olmalıdır. Eğitim stratejisi, iktisadi büyüme ile iş yerlerinin artırılması yönünde yardımın yapılması konularında yoğunlaşmalıdır. Ekono-mide büyüme sayesinde, iş olanaklarını artırılması ve daha refah bir yaşamın sağlanmasının mümkün olduğu ayandır. Bundan sonra ise daha fazla iş yerlerinin açılması ve iktisadide büyümenin temin dilmesiyle okulculuk ve eğitimin daha fazla aleni olarak finansi edilmesi yolunu açacaktır. Diğer yandan Avrupa'daki olaylar ve özellikle de AB'de olagelen olaylar Kosova'nın geleceğine ait çerçeveyi belirleyen faktörler olduğu herkesçe malumdur.

'Vizyon ve geleceğe ait plan'

Şimdiye kadar, bu proje kapsamında, Kosova'da uzunsüreli bir eğitim stratejisinin bir taslağı (sinopsisi) hazırlanmış bulunmaktadır: "Vizyon ve geleceğe ait plan" Kosova'da uzunvadeli eğitim

stratejini önermektedir (bu taslak şimdilik Arnavutça ve Sırpça'ya tercüme edilmiştir). Bu taslak, eğitimdeki güncel durum ve onunla ilgili dokümanlar tarafından desteklenmesi yanı sıra danışmanın takib ettiği tartışmalar ve eğitim kurumları, EBTB Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Refah Bakanlığı ve bu alana ilişkin uluslararası uzmanların tartışmaları ile desteklenmiştir.

Taslakta, daha az bir sayıda gelişme önceliklerinin (3 – 5) 2015 yılına kadar ait eğitimin tüm sisteminde yer alması öngörülmektedir. Daha somut olarak taslak önerisinde öncelik tanınması gereken soru kapsamaktadır:

1) Kosova'nın iktisadi gelişimi ve onun desteklenmesi. Çalışma piyasasının uzmansal eğitim ile ve iktisadi sektöründeki yüksek eğitim ile bağlanmasıyla ulusal ekonomi gelişiminin artırılması en önemli konulardan birini oluşturmaktadır. Yakın bir gelecekte bu alanlarda artışın gerçekleştirilmesi temin edilecektir.

2) Azınlıklar da dahil olmak üzere herkes için ilk okul eğitiminin temin edilmesi . Burada, azınlıklar ve özür lü kişiler gibi en hassas gruplara önem verilerek ilk ve orta okullardan öğrencilerin ayrılmaları oranının azaltılması en acil hedeflerden birini oluşturmaktadır.

3) İnsanın hayatı boyunca eğitim görmesi için ilişkin olanakların artırılması

Eğitime ait Meclis Kurulu uzunsüreli eğitim stratejisini başlatıyor

Kosova eğitiminin şimdiki durumu ve sorunları, uluslar arası örgütlerinin ve GÖE'lerin hazırlamış oldukları bir evrakta açıklanmış bulunmaktadır. Örnek olarak Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı ilk ve orta eğitim stratejisini olduğu gibi yüksek eğitim, yön ltilmiş eğitim ve kurslar, yetişkinlere aiy eğitim ile köy eğitimi stratejisini hazırlamış bulunmaktadır. Buna rağmen Kosova'da hala, tüm okulculuk ve eğitim sistemini kapsayan ve elde var olan sınırlı araçlarla gerçekleştirilmesi için özür lü ihtiyaçlara öncelik verecek olan entegre edilmiş bir uzunsüreli eğitim stratejisi mevcut değildir. Bu boşluğun giderilmesi amacıyla bu stratejinin hazırlanmasını başlatan Meclis kurulu bu konuda çalışmaya başlamıştır.

Doksanlı yıllara ve savaştan sonra hüküm süren ağır koşullar yüzünden on binlerce gencin kalifiyesiz kalması ve iş için yetenekli olmaması yüzünden onların eğitim görmeleri ile ilgili olanakların artırılması en büyük bir sorunu oluşturmaktadır.

4) Yüksek eğitim ve üniversite araştırmalarının kalitesinin artırılması. Yüksek eğitim kalitesi en çok eğitim işçilerinin yeteneklerine bağlıdır. Üniversite araştırmalarının ile yüksek eğitim kalitesinin artırılması için potansiyelleri vardır, ama uzun süredir bu alana gerekli önem verilmemiştir. Meclis

Eğitim Komisyonu, Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı ile öncelikler ile ilgili anlaşmaya vardıldıktan sonra Vizyon Plan ile birlikte hazırlanacaktır. Bununla mantıklı olan reformlar, onların sırası ve finansi edilişi gibi strateji hedeflerinin gerçekleştirilmesine ilişkin gerekli olan önlemler saptanmaktadır. Bunların gerçekleşmesini incelikli bir şekilde hazırlanacak olan Hükümetin Eylemsel Planları yardım edebilir, bunlarla donatörlerin araç temin etmeleri istenebilir. Strateji aynı zamanda medyada yapılacak olan aleni tanıtma kampanyaları ile desteklenmelidir.

En önemli konu, ilgili tarafların çaba harcamalarıdır

Strateji, gerçek eğitim önlemlerinin alınması ve ilerideki dönem içerisinde onların gerçekleştirilmesi için kaynakların bulunması doğrultusunda hazırlanmaktadır. Bundan dolayı tüm ilgili tarafların gerçek bir şekilde çaba harcamaları, stratejinin planlanmasının en önemli önkoşulunu oluşturmaktadır. Diğer yandan öncelikler ve onların gerçekleştirilmesine değin önlemler hakkında

uzlaşmanın temin edilmesi gerekir. Gerçekleştirme sürecinde ilgili tarafların katkıları karar verici olacaktır. Herhalde proje için öngörülen zamana kıyasla stratejinin gerçekleştirilmesi için daha fazla zamana ihtiyaç duyulacaktır. Bunun için 2005 yılının Ekim ayından sonra gerekli olacak teknik yardımı için bir ya da daha fazla izleyici projenin hazırlanması gerekecektir.

*Reijo Aholainen,
Finlandiya Eğitim Bakanlığı uzmanı ve Meclis Eğitim Komisyonu danışmanı*

Diğer bir bakış açısından Meclis performansı

Geçen yıl Kosova Meclisi'nde özel bir programa katıldık. AGİT'in Kosova Misyonu tarafından sunulan destek üzere biz Meclis'in her Parlamento Grubun'nda yürütülen etkinlikleri izlememiz ve ona katılmamızı temin eden altı aylık bir Enstitüsel İnterşipe katıldık.

Projenin amacı, Hukuk, Politik Bilimler ve diğer eğitim bölümlerinden staj gören öğrencilerin geçici olarak iş bulmalarını temin etmektir. Öğrencilerin, Parlamento Gruplarının günlük çalışmalarına yardım ederek Meclis üyelerine, Meclis Genel Kurulu toplantıları için malzeme hazırlamak, bildirilerin derlenmesi, toplantıların örgütlenmesi ve toplantılara katılım ve ofiste evrakların doldurulması gibi çalışmalarda bulunmaları öngörülmüştü.

Bu ilgi çekici ve faydalı programın bir

parçası olduğumuz için şanslı sayılabiliriz. Yakında eğitimimizi tamamlayacağımıza göre altı aylık bir tecrübe edinmemiz en önemli görgülerden biriydi. Elde etmiş olduğumuz görgüler üç önemli nokta üzere özetlenebilir.

Birincisi, kısa bir zaman içinde Kosova yasamasını öğrenme fırsatını yakalayarak, Meclis üyeleriyle görüşme fırsatını bulduk ve aynı zamanda onların birçoğuyla işbirliğinde bulduk. Çeşitli konular üzere tartışmaların yürütüldüğü hemen hemen tüm parlamento genel kurul toplantılarına katıldık. Çalışmalarımızı kolaylaştıran ve tam bir işbirliği temin eden ORA Parlamento Grubu Şefi Teuta Sahatçiu'ya yardımda bulunmak büyük bir şereftir.

İkincisi, günlük çalışmalarımızda Üniversitede elde etmiş olduğumuz teorik bilginin bir parçasını

uygulamaya başlararak, yasaları inceleyip, Kosova ile uluslar arası basını izledik, daimi Meclis komisyonları çerçevesinde tertiplenen kamuya açık toplantı izledik

Üçüncüsü, İnterşip progamı süresince yapılmakta olan çalışmaları öğrenmek ve böylelikle de daha etkili olabilmek için çok sayıda eğitim programlarına katıldık. AGİT ile Meclis tarafından temin edilen eğitim bir yere kadar bizim profesyonel becerilerimizi geliştirdi.

En sonunda şunu söylemek gerekir ki Kosova Meclisi ile Parlamento Grupları tarafından yapılan girişim üzere AGİT tarafından başlatılan proje önemli bir projeydi. Sözü geçen proje, Priştine Üniversitesi öğrencilerine kurumlarla ilgili mevcut pratik hakkında bilgi temin ederek, genel olarak Parlamento Grupları çalışmalarını geliştirdi, politik ile profesyonel çalışmalarda

Meclis üyeleri çalışmalarını geliştirerek ve öğrencilerin pratik çalışmalara katılmalarını temin etti. Şunu belirtmek gerekir ki staj yapan bazı öğrenciler belirli bir görgüye sahip olarak başarılı bir çalışma gerçekleştirtiler.

Öğrencilerden oluşan ikinci grup Meclis'te çalışmaya başlamış bulunmaktadır. Bu, Merkezi Hükümet enstitüleri ile Kosova'nın Uluslar arası Enstitüleri tarafından izlenmesi gereken güzel bir örnektir. Bu projenin bir parçası olduğumuz ve bu proje sayesinde profesyoneller ile çalışma ve işbirliği yapma olanağına sahip olarak, ORA Parlamento Grubu'na küçük bir katkıda bulunduğumuz için mutlu ve şanslıydık.

Bu projenin başlatılması ve onun gerçekleştirilmesine katkısını sunanları kutlarız.

Bashmir Xhemaj & Samir Reka

Güvenlik Sektörünün Parlamento Kontrolü

Teodora Fuior, Romanya Parlamentosu Meclis milletvekilleri Savunma, Kamu Nizam ve İntizamı ve Ulusal Güvenlik Komisyonu Danışmanı

Çok kere ve birçok ülkede insanlar güvenlik ile demokrasiyi bağdaşmayan şeyler olarak görmekteyiz. Demokratik bir devletin ilk sırada vatandaşların hakları ve özgürlüklerini temin etmesi varsayıldığından dolayı bu böyledir. Diğer yandan, kendi vatandaşlarının güvenliğini temin etmek için devletin, acil durumlarda hak ve özgürlükleri sınırlandırabilecek olan güçlü enstitülere ve etkili bir güvenlik sektörüne ihtiyacı vardır.

Parlamentonun en önemli misyonlarından biri, güvenlik ile demokrasinin uyumlu olmasını temin etmektir. Vatandaşlar tarafından seçilip vatandaşların istemlerini temsil ederek Parlamento demokrasinin en önemli bekçisidir.

Bundan dolayı kendi temel görevini yaparak Parlamentolar güvenlik sektörü siyasetinin tanımlanması, formüle edilmesi ve gerçekleştirilmesi sürecine katılmaktadırlar.

Parlamentonun ilk görevi **vatandaşları temsil etmektir**. Bu, devlet enstitülerinin önemini açıklayarak onun yönetime ilişkin özel ayrıcalığı denetimini açıklamaktadır. Var olan tüm devlet enstitüleri arasında parlamentolar kamuoyuna en çok ulaşılabilir olanıdır. Parlamentolar vatandaşların hisselerini ve düşüncelerini yansıtarak toplum farklılığını ifade eder. Demek oluyor ki parlamentolar aynı zamanda toplumdaki uzlaşmazlıkları ve çatışmaları yansıtarak

toplumda konsensüsün elde edilmesini hedefleyen aleni tartışmalar ve müzakereler için bir kamu alan-arena olarak hizmet eder.

Parlamentonun, idarenin gelecekteki siyaseti ve etkinliklerine doğru yönetilen proaktif görevi **ulusal bir yasal çerçevenin oluşturulmasından** ibarettir. Yasalar yardımıyla Parlamentolar devlet enstitülerini biçimlendirmekte ve onun güçlerini tayin etmektedir.

Parlamentonun denetimi gerçekleştirilmiş olan etkinliklerin ve siyasetin değerlendirilmesi amacıyla Parlamento tarafından başvuru alan reaktif bir enstrümandır. Demokraside vatandaşların temsilcileri en yüksek bir güce sahip olup hiçbir devlet sektörü onların kontrolünden kaçamaz.

Buna rağmen güvenlik sektörü kendisinde etkili bir denetimin çok sayıda meydan okumalarını kapsamaktadır.

Birincisi, onun **bileşik** olduğunu hatırlatmalıyız. Milletvekillerinin, silahlı güçler, polis, jandarma ve kamu nizamı için gerekli olan diğer güçleri, sınır kontrolü, bütçe, tedarik, silah kontrolü, aydınların etkinlikleri v.b. gibi çok sayıda enstitü ve konuları göz önünde bulundurmalıdır. Modern güvenlik konularının önemli bir trans ulusal boyutu vardır.

Ulusal güvenlik için hayati önem taşıyan enformasyonların korunması için olduğu gibi askeri neden-

ler yüzünden güvenlik sektörü diğer hükümet etkinliklerinden **daha az şeffaftır**. Birçok ülkede yasal güç monopoluna sahip olan enstitüler kendi özel değerlerine, normalarına, discipline, okullarına, mahkemelerine, hastanelerine v.b. sahip olarak devlet içinde devlet gücünü geliştirmektedir.

Güvenlik sektöründe mevcut yüksek **bürokrasi duyarsızlık seviyesine idarenin-yönetimin güçlü bir katılımını da** ilave edebiliriz. Böyle bir yaklaşım idarenin her zaman güvenlik siyaseti ve enstitülerine kendi sorumluluk alanı olarak bakmaya çalıştığı izlenimini vermektedir, **sivil toplum** ise bu konular hakkında çok az bilgilendirilerek güvenlik konuları için ilgi göstermemiştir.

Milletvekilleri bu meydan okumaları nasıl giderebilir ve güvenlik sektörünün etkili bir şekilde denetimi temin edilebilir mi? Burada **üç eylem düzeyi** vardır, onların herbiri gereklidir ve güvenlik sektörüne güçlü bir etkisi olmakla birlikte Parlamentodan parlamentoya göre farklı olarak geliştirilmiştir: genel kurul toplantıları, komisyonlar, ve milletvekilleri tarafından başlatılan özel eylemler.

1. Genel kurul toplantıları .

Parlamentolar kendi genel kurul toplantılarında **ulusal güvenlik siyasetini** biçimlendiren dokümanları ve kararları tartışmaktadırlar: Ulusal Güvenlik stratejisi, Hükümetin Savunma ve Güvenliğe ilişkin Beyaz Kitabı veya diğer uzun vadeli dokümanlar. Genel kurul toplantıları Yöne-

time, güvenlik alanı çerçevesi içerisindeki özel siyaset veya yasa hakkında güven temin edebilir ya da bu güvenlerini geri çekebilir.

Parlamentolar kendi genel kurul toplantılarında güç kullanma yetkisine sahip devlet aktörlerinin büyüklüğü, strüktürü, örgütlenmesi ve çalışmasını tanımlayan ve ayarlayan **yasayı** kabul eder; gücün kullanılmasına ilişkin kararları hazırlayan ve karar getiren sivil menanment organlarına ait kuralları düzenler.

Parlamento tarafından onaylanan en önemli yasalardan biri **Bütçe Yasasıdır**. Parlamento araçları yardımıyla etkili olarak güvenlik güçlerinin kontrolü temin edilmektedir. Bu, aleni masraflar şeffaflığı ve hükümet resmi görevliler sorumluluğunu artırarak parlamentonun, paranın nereye gittiğini öğrenmesine izin vermektedir.

Parlamentolar genel kurul toplantılarında, güvenlik sektöründe önemli **atamalarla** ilgili onay vererek bu alanla ilgili bakanlar, haber alma servislerin müdürleri ve diğer örgütlerin kilit personelini tayin eder. Bakanlıklar ile güvenlik güçlerinde çalışmakta olan azami işçi sayısını onaylama gücüne sahiptirler.

Tam oluşumdaki Parlamento genel kurul toplantılarında, yasaya göre **olağanüstü hal** ve savaş durumunu tanımlamasında ve bu gibi durumların ortadan kaldırılmasında ve bunu ilan etmede karar verici bir role

sahiptir. Parlamento genel kurul toplantılarında, aynı zamanda, parlamentolar, daha az önem arzetmeyen uluslar arası anlaşmaları imzalanır.

2. **Komisyonlar** milletvekillerinden oluşan özel gruplara için paylaşılması için kurulmuş bulunmaktadır, ve onlar **genel kurul toplantılarında danışılan** mercihlerdir. Parla-mentonun daimi komisyon strüktürü hükümet strük-türünü paralelleştirmektedir. Parla-mentoların birçoğunda her bakanlık için özel daimi komisyon bulunmaktadır. Güvenlik sektörü ile her gün uğraşan komisyonlar silahlı güçler, aleni nizam ve isti-hbarat birimleri ile uğraşan komisyonlardır. Dış İşleri, bütçe, enerji ve endüstri, bilim ve teknoloji komisyonları güvenlik sektörü ile daha az ilgilenmektedirler.

Komisyon toplantılarında çalışmanın öncelikleri arasında, uzmanların bir yerde toplanmaları yanı sıra, kamuoyu ve medyanın gözünden uzak çalışmalarını sürdürmesi, açık bir diyalogu cesaretlendirmekte, ortak görüş müzakerelerini ve gelişimi kolaylaştırmaktadır.

Genel kurul toplantılarında getirilen tüm kararlar ve onay-lanan tüm yasalar önceden hazırlanmış ve incelikli olarak komisyonlarda hazırlanır. Komisyonlar, inter parti ve hükümet –parlamento müza-kerelerinin baş verdiği yer-lerde belirlemekte ve sık sık hükümet yasa tasarısında belirli değişikliklerin olmasına neden olmaktadır. Onların raporları ve önerileri değişik parti oluşumlarının desteğini sağlar ve bundan dolayı genel kurul toplantıları genelde onların önerilerine önem verir.

Genel kurullardan bağımsız olarak ve daha çok kendi eylemleri ve programlarında özgür olarak, Komisyonlar, genel kamu siyaseti konularını, defektif administrasyon ve rüşfetçilik ile skandal suçlamalarını araştırmak için **geniş bir denetime sahiptir**. İdareyi-yönetimikontrolmek için Komisyon tarafından alınan somut eylemler arasında açık toplantıların ya da soruşturmaların yapılması; askeri personelin, sivil per-sonelin veya uzmanların komisyon toplantılarında tanıklık yapmaları; bakanların ve diğer yönetim temsilci-lerinin soruşturmaya tabii tutulmaları; yönetimden-ıdareden dokümanların istenmesi; askeri ya da sivil personelden petisyonların ve ağlaşıların incelenmesi; askeri ve diğer güvenlik yerlerinin ziyaret edilip denetlenmesi.

3. Genel kurul toplantıları ile komisyonlardaki etkinlikleri yanı sıra, milletvekilleri güven-lik sektörünü denetlemek için **özel eylemleri** başlatabilirler. Ülkelerin çoğunda, üye-lerin yasa başlatma ve onu değiştirme hakkı vardır. Onlar aynı zamanda sorumluluğu zorunlu olan yönetime soru ve önerge gönderme hakkına sahiptirler. Bu hakların daha iyi bir şekilde kullanılması için milletvekillerinin bilgi ile enformasyona ihtiyaçları vardır.

Onların temel enformasyon kaynakları Yönetim-İdare ve onların seçmenleridir. Mil-letvekilleri sık sık yönetimden bilgi isteme hakkına sahiptir. Seçmenler ise milletvekilleri gibi değerli bir enformasyon kaynağına sahiptirler ve mil-letvekilleri kendi seçmenleri ile temasta bulunmak için daha fazla çaba harcamalıdır.

Kosova Sırları ve diğer azınlık topluluklarının statüs sürecinden yararlandığı sorunlarının bütünlüklü olarak görüşülmesi olanağından faydalanmalarını davet etti.

2005 yılının Kasım ayında ilan edilen Temas Grubu'nun Rehber İlkeleri şunları içermektedir: Kosova 1999 yılı öncesine dönemez, Kosova parçalanamaz-bölünemez ve Kosova hiçbir ülkenin bir bölümü ile birleşemez. Bakanlar, statüsün saptanmasından sonra geçici bir dönem için uluslar arası topluluğunun istemini yenileyerek, nihayi statüs hükümlerinin uyumlaştırılması amacıyla uygun olan uluslar arası sivil ile askeri strüktürlerinin yardım etmelerini davet etti. Çok uluslu esaslar üzere gerçekleşmesi gereken günlük idare Kosova'nın uygun olarak seçilmiş olan temsilcileri ile gerçekleşmelidir. Bakanlar, KFOR yoluyla serbest ve güvenli bir çevreyi temin etmek için NATO'nun sürekli olarak çaba harcadığını hatırlatmaktadır.

Bakanlar, Belgrad'ın, nihayi statüs sonucunun Kosovalılar için kabul edilebilir olmasını göz önünde bulundurması gerektiğini belirtiyorlar. Geçmişin feci siyaseti şu anki sorunların odağında yer almaktadır. Bugün, şu anda ve gelecekte olagelenlerin biçimlendirilmesinde Belgrad liderlerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Temas Grubu, AB ve NATO, Sırbistan'ın ileriye doğru gitmesi amacıyla Sırbistan demokratik güçlerini

desteklemeye hazırdır. Bakanlar Yovo Djogo'nu tutuklanmasını destekleyerek, Sırbistan liderlerinin Uluslar Arası Suçları Mahkemesiyle özellikle Mladiç ile Karaciç konusunda, daha büyük bir işbirliği yapması konusunda bir kez daha kendilerinden talep edilenlerin yerine getirilmesinin gereğini tekrarladılar. Bakanlar aynı zamanda Priştine'yi uyarak sadece çok uluslu bir uygulamanın geçerli olacağından ve azınlıkların hayati öneme sahip olan çıkarlarının daha fazla görüşülmesinin daha hızlı ve geniş bir kitle tarafından kabul edilebilecek olan anlaşmaya varılabileceğine işaret etmektedirler. Bakanlar, şiddete başvuracak tarafın kendi durumunu bozacakları uyarısında bulundular.

Bakanlar, müzakerelerin , ileriye götürebilecek olan en iyi bir yol olduğunu vurgulamaktadır. Müzakereler sırasında tarafların kazançlı çıkması için en iyi ortamın yaratılması amacıyla yardımlar esirgenmeyecektir. Tüm tarafların yapıcı çalışmaları Avrupa ve Avrupa –Atlantik geleceği yollarını açacaktır. Bakanlar, Sırbistan ile Kosova liderlerinin Kosova ile Sırbistan'ın geleceği ile ilgili gerçek önerileri için gerekli olan politik cesareti ve vizyonu göstermelerini istemektedir. Bakanlar Statüs Elçisini olduğu gibi GSÖT'ü de konuyla ilgili ilerleme hakkında kendilerine haber vermelerine davet ederek, durumun kötüleşmesi halinde konuya dönmelerini istemektedirler.

ASI Misyon İfadesi

Meclis'i Destek Girişimi (ASI) Kosova Meclisini güçlendirmek ve profesyonelleştirmek için destek sunan demokratizasyon programlarının inter – ajans koordinasyon mekanizmasıdır. ASI'nin çalışmaları, demokratik yönetmeliklerinin tanınması ve onlara karşı saygının gösterilmesi, şeffaflık ve kamuoyuna karşı sorumlu davranma, yasal gündem sıralarının geliştirilip gerçekleştirilmesi, çok dilliliğe karşı saygının gösterilmesi ve yöresel ile inter parlamento irtibatlarına dayanan demokratik politik kültürde odaklanmaktadır.

ASI partnörleri, kaynakları biriktirmek, bilgileri paylaşmak ve Meclis ile doğrudan doğruya yapılan bir interaksiyonda ihtiyaçların belirlenmesinde programları koordine etmektedir. ASI koordinatörü olarak,, AGİT Kosova Misyonu, tüm ASI partnörleri ile irtibat kurarak ve Meclis temsilcileri ile yapılan danışmalardan sonra sıralı koordinasyon toplantılarını düzenlemektedir. ASI'nin sıralı Bülteni, Kosova Meclisi'ndeki son gelişmeler hakkında geniş bir yerel ve uluslar arası kamuoyuna olduğu gibi ASI destek programları hakkında bilgi vermektedir.

Şu anda ASI'ye katılanlar :

Friedrich Ebert Stiftung (FES), Konrad Adenauer Stiftung (KAS), Doğu Batı Parlamento Pratiği Projesi (DBPPP), Avrupa İmar Ajansı (AIA) Fransa, Almanya, Belçika, Slovenya parlamentoları Konsortiumu ve International de Paris la Defense Enstitüsü, ABD Uluslar arası Gelişme Acentesi (USAID) işbirliğiyle olduğu gibi Ulusal Demokratik Enstitüsü (UDE), Birleşmiş Milletler Gelişme Programı (BMGP) İnter Parlamento Birliği (IPB), AGİT Kosova Misyonu ve Kosova Meclis'i işbirliğiyle.

Yazi Isleri Heyeti:

Sven Lindholm, Ramush Tahiri, Franklin De Vrieze, Blerim Vela,
Labinot Hoxha, Edmond Efendija, Krenar Loshi

AGİT Misyonu Karağahları, 10000 Pristine
Tel. (+381-38) 500 162 Faks: (+381-38) 500 188
İrtibat kuracağınız kişi: franklin.devrieze@osce.org
<http://www.osce.org/kosovo>

Bu bültent ortaya atılan görüşler katkıda bulunanların kendi görüşleridir ve Meclis, AGİT'in Kosova Misyonu ya da ASI partnörleri olan örgütlerin görüşlerini temsil etmemektedir.

Bu Bültendeki fotoğraflar : AGİT: sayfa . 2, 12, 19, 21/
Günlük Gazete Ekspresi : sayfa. 1, 2 (Fisnik.Dobreci) sayfa. 3 (Andrew Testa) sayfa 5, 23 (Astrit Ibrahim) sayfa. 8 (Ermal Meta) sayfa. 13 (Ferdin Limani) sayfa. 16 (Matjan Hashani) sayfa 24 (Visar Kryeziu)/
Kosova Meclisi : sayfa. 9, 10/
BMGP: sayfa 15/ UDE: sayfa 18.